

Monitoring Onbeperkt meedoen!

Tweede meting overkoepelende indicatoren: 2016-2019

Jill Knapen
Ellen Zonneveld
Juliane Menting
Lex Hulsbosch
Hennie Boeije

Patiëntenfederatie
Nederland
samen de zorg beter maken

Trimbos
instituut

NIVEL

Kennis voor betere zorg

Monitoring Onbeperkt meedoen!

Tweede meting overkoepelende indicatoren: 2016-2019

Het Nivel levert kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Met onze kennis dragen we bij aan het continu verbeteren en vernieuwen van de gezondheidszorg. We vinden het belangrijk dat mensen in staat zijn om deel te nemen aan de samenleving. Ons onderzoek draait uiteindelijk om de vraag hoe we de zorg voor de patiënt kunnen verbeteren. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar, dat is statutair vastgelegd.

ISBN 978-94-6122-652-5

030 272 97 00

nivel@nivel.nl

www.nivel.nl

© 2020 Nivel, Postbus 1568, 3500 BN UTRECHT

Gegevens uit deze uitgave mogen worden overgenomen onder vermelding van Nivel en de naam van de publicatie. Ook het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning in artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de monitoring van het overheidsprogramma VN-Verdrag Onbeperkt meedoen! Dit beleidsprogramma heeft primair tot doel dat mensen met een beperking merkbaar minder drempels gaan tegenkomen die het meedoen in de weg staan. De monitoring betreft de overkoepelende ambitie dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving. Het eerste overzicht is in 2019 door het Nivel opgeleverd. In dit eerste overzicht werd de participatie van mensen met een beperking voor de jaren 2016 en 2018 gerapporteerd. In deze tweede rapportage wordt de participatie in 2016, 2018 en 2019 onderzocht en wordt de ontwikkeling over de jaren getoetst. We hebben hiertoe de participatie op verschillende deelgebieden gemeten, zoals het ondernemen van activiteiten in de vrije tijd, het gebruik van openbaar vervoer en het verrichten van betaald werk en dit waar mogelijk vergeleken met de algemene bevolking. Zodoende kunnen we onderzoeken of de overkoepelende ambitie van het programma dichterbij komt.

Dit onderzoek werd gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

De auteurs

Utrecht, november 2020

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	6
1 Inleiding	8
1.1 Participatie en het programma Onbeperkt meedoen!	8
1.2 Overzicht van het onderzoek	9
2 Metingen	10
2.1 Opzet van het onderzoek	10
2.2 Indicatoren	10
2.3 Panels	11
2.4 Data-analyse	12
3 Cluster 1: Feitelijke participatie	15
3.1 Feitelijke participatie van mensen met een lichamelijke beperking	15
3.2 Feitelijke participatie van mensen met een verstandelijke beperking	18
3.3 Feitelijke participatie van mensen met een psychische aandoening	21
4 Cluster 2: Participatie naar wens en vermogen	24
4.1 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een lichamelijke beperking	24
4.2 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een verstandelijke beperking	27
4.3 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een zintuiglijke beperking	28
4.4 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een psychische aandoening	29
5 Cluster 3: Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt	31
5.1 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een lichamelijke beperking	32
5.2 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een psychische aandoening	34
6 Conclusie	36
Literatuur	39
Bijlage A Operationalisering van alle indicatoren	40
A.1 Cluster 1 Feitelijke participatie op domeinen	40
A.2 Cluster 2 Participatie naar wens en vermogen	47
A.3 Cluster 3 Participatie op gebieden die men belangrijk vindt	49
Bijlage B Overzicht van gebruikte panels	50

B.1	Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG)	50
B.2	Panel Samen Leven (PSL)	51
B.3	Panel Psychisch Gezien (PPG)	51
B.4	Consumentenpanel Nivel (CoPa)	52
B.5	Mijnkwaliteitvanleven (MKvL)	53
Bijlage C Standaardpopulatie		55
C.1	Mensen met een lichamelijke beperking (NPCG)	55
C.2	Mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (PSL)	57
C.3	Mensen uit de algemene bevolking (CoPa)	59

Samenvatting

Monitoring overkoepelende indicatoren

Met het *Programma VN-verdrag Onbeperkt meedoen!* van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wordt beoogd dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving. Het Nivel monitort de voortgang van de overkoepelende indicatoren van dit programma. Door middel van regelmatige metingen onder verschillende doelgroepen worden de ontwikkelingen op het gebied van participatie gevolgd. De metingen zijn afkomstig uit de Nivel Participatiemonitor en databronnen van het Trimbos-instituut en de Patiëntenfederatie Nederland. In al deze bronnen vullen mensen met een beperking zelf vragenlijsten in over hun participatie. De bronnen geven dan ook de situatie weer vanuit het perspectief van mensen met een lichamelijke, psychische, verstandelijke of zintuiglijke beperking. Waar mogelijk wordt hun deelname aan de samenleving vergeleken met die van de algemene bevolking. Dit rapport bevat metingen over de jaren 2016, 2018 en 2019.

Participatie op negen deelgebieden

Er is gekeken naar participatie op negen deelgebieden: (1) gebruikmaken van buurtvoorzieningen, (2) buitenshuis komen, (3) gebruikmaken van het openbaar vervoer, (4) betaald werk hebben, (5) vrijwilligerswerk doen, (6) een opleiding of werkgerelateerde cursus volgen, (7) uitgaansgelegenheden bezoeken, (8) activiteiten in verenigingsverband en/of cursussen doen, en (9) contact hebben met vrienden of goede kennissen.

Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een lichamelijke beperking, mensen met een verstandelijke beperking en mensen met een psychische aandoening in alle drie de jaren lager dan in de algemene bevolking. Het grootste verschil tussen mensen met een beperking en de algemene bevolking is te zien op het gebied van betaald werk. Dit geldt voor alle groepen.

Over alle groepen gezien is in de meeste deelgebieden het verschil in participatie tussen mensen met een beperking en de algemene bevolking gelijk gebleven (voor mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking op vier deelgebieden en voor mensen met een psychische aandoening op vijf deelgebieden). Op een aantal deelgebieden is dit verschil groter geworden (voor mensen met een lichamelijke beperking op vier deelgebieden en voor mensen met een verstandelijke beperking of psychische aandoening op drie deelgebieden). Deze grotere verschillen kunnen komen door een afname in participatie door mensen met een beperking en/of een toename in participatie in de algemene bevolking. Voor mensen met een psychische aandoening is het verschil met de algemene bevolking op één deelgebied kleiner geworden (deelname aan verenigingsactiviteiten en/of cursussen). Trendanalyses laten zien dat mensen met een lichamelijke beperking sinds 2016 minder gebruik zijn gaan maken van buurtvoorzieningen, zoals winkels en buurthuizen, en dat zij minder vaak buitenshuis komen. Mensen met een verstandelijke beperking zijn sinds 2016 minder (on)betaald werk gaan doen. Mensen met een psychische aandoening zijn minder vaak betaald werk of een opleiding gaan doen, maar maken vaker gebruik van buurtvoorzieningen, het openbaar vervoer en verenigingsactiviteiten.

Participatie naar wens en vermogen

Mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening hebben vaker het gevoel dat zij niet meetellen in de maatschappij dan mensen in de algemene bevolking. Mensen in de algemene bevolking geven vaker aan (zeer) goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen, dan mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening. Sinds 2016 is er bij

mensen met een lichamelijke beperking een afname van de mogelijkheden om te leven op de manier zoals zij dat willen.

Een meerderheid van de mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking geeft aan naar tevredenheid te kunnen gaan en staan in hun woning. Een minder groot deel is tevreden met hun mogelijkheid om burens, vrienden en kennissen te ontmoeten, uitstapjes of een reis te maken en naar hun werk of een andere locatie buitenshuis te gaan. De tevredenheid van mensen met een zintuiglijke beperking over de mogelijkheden om burens, vrienden en kennissen te bezoeken en uitstapjes en (vakantie)reizen te maken lijkt toe te nemen tussen 2016 en 2019.

Participatie op deelgebieden van persoonlijk belang

Op vier deelgebieden hebben we participatie gemeten van mensen die aangeven deze deelgebieden belangrijk te vinden. Dit zijn (1) gebruikmaken van het openbaar vervoer; (2) betaald werk hebben; (3) sporten in georganiseerd verband of een vereniging; en (4) bezoeken van attractie, museum, bioscoop, of theater.

Wanneer men het belangrijk vindt om op een bepaald deelgebied te participeren, dan wordt op dat deelgebied ook meer geparticipeerd. Maar ook op deze deelgebieden die door mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening belangrijk worden gevonden, ligt de participatie dan nog steeds lager dan bij mensen in de algemene bevolking. Het grootste verschil is te vinden bij betaald werk.

1 Inleiding

1.1 Participatie en het programma Onbeperkt meedoen!

In 2018 publiceerde het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) het *Programma VN-verdrag Onbeperkt meedoen! Implementatie VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap*. Het hoofddoel van dit programma is dat mensen met een beperking merkbaar minder drempels gaan tegenkomen die het meedoen in de weg staan. De ambitie hierbij is dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving, net als ieder ander. Het programma Onbeperkt meedoen! loopt van 2018 tot 2021 en bestaat uit zeven actielijnen: (1) bouwen en wonen, (2) werk, (3) onderwijs, (4) vervoer, (5) participatie en toegankelijkheid, (6) zorg en ondersteuning, en (7) Rijk als organisatie. Het is nadrukkelijk de bedoeling van de Rijksoverheid samen te werken met gemeenten, sectoren, maatschappelijke organisaties en (organisaties van) mensen met een beperking.

Onbeperkt meedoen! is een praktische uitwerking van het VN-Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*). Dit verdrag is in juli 2016 in Nederland geratificeerd. De implementatie van het Verdrag in Nederland moet eraan bijdragen dat de positie van mensen met een langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperking in de samenleving verbetert. Centraal vanuit mensenrechtenperspectief geldt dat mensen met een beperking op gelijke voet kunnen deelnemen aan de samenleving als ieder ander.

Monitoring van het programma

In het programma is aangegeven dat gemonitord zal worden of het ingezette beleid bijdraagt aan het bereiken van de doelen van het programma. De monitoring van het programma richt zich op twee onderdelen:

1. Actielijnen: Het monitoren van de zeven actielijnen van het programma. Hiermee ontstaat zicht op de voortgang van de maatregelen in elke actielijn en het realiseren van het doel van het programma.
2. Overkoepelend: Het monitoren van de overkoepelende ambitie van het programma. Centrale vraag in dit onderdeel is: ervaren de mensen zelf dat zij beter naar wens en vermogen kunnen meedoen?

De monitoring van de indicatoren voor de overkoepelende ambitie van het programma is in 2019 door het Nivel gestart. Het Nivel houdt de participatie van verschillende groepen in onze samenleving al sinds 2008 bij in de Participatiemonitor (Van Hees, Oldenkamp, de Putter, van der Hoek, & Boeije, 2018). Daarin meten we hoe mensen feitelijk participeren en hoe ze graag zouden willen deelnemen aan de maatschappij op verschillende gebieden, zoals het ondernemen van activiteiten in de vrije tijd, het verrichten van betaald werk en het gebruik van openbaar vervoer.

Op 2 december 2019 heeft minister De Jonge de Tweede Kamer geïnformeerd over de indicatoren van het programma Onbeperkt meedoen! middels een eerste voortgangsrapportage. De bevindingen van de monitoring zijn daarbij gepresenteerd. Deze zijn beschreven in het Nivel-rapport 'Meting overkoepelende indicatoren programma Onbeperkt Meedoen: 2016-2018' (Grosscurt, Knapen, Menting, Hulsbosch, & Boeije, 2019) en de bijhorende toegankelijke publieksversie. De belangrijkste bevinding uit dit eerste rapport was dat over het algemeen de participatie van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking, of een psychische aandoening, op alle deelgebieden (iets) lager ligt dan die van de algemene bevolking. Uitzonderingen hierop waren de deelname aan

vrijwilligerswerk en het gebruik van openbaar vervoer, dat bij mensen met een psychische aandoening juist iets hoger lag. Voor alle groepen geldt dat het hebben van betaald werk (één van) de grootste afstand(en) had tot de participatie van de algemene bevolking. Met name voor mensen met een lichamelijke beperking lag de arbeidsparticipatie laag. Mensen met een lichamelijke beperking gaven ook minder vaak aan dat ze (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen, vergeleken met de algemene bevolking. Daarnaast gaf een groot deel van de mensen met een psychische aandoening aan niet het gevoel te hebben mee te tellen in de maatschappij; slechts iets meer dan de helft gaf aan (een beetje) het gevoel te hebben mee te tellen. Tot slot werd er meer betaald werk gedaan en meer gebruik gemaakt van openbaar vervoer door deelnemers die aangaven deze onderdelen van het leven belangrijk te vinden dan wanneer zij deze dit niet belangrijk vonden.

1.2 Overzicht van het onderzoek

Dit onderzoek betreft een tweede meting van de overkoepelende indicatoren, die in 2019 door het Nivel in samenwerking met het RIVM, het Trimbos-instituut en de Patiëntenfederatie Nederland zijn ontwikkeld en gemeten. De indicatoren zijn afkomstig van de Nivel Participatiemonitor en databronnen van het Trimbos-instituut en de Patiëntenfederatie Nederland.

De selectie van de indicatoren komt voort uit een brede verkenning en inventarisatie van Kennisinstituten en hun bestaande dataverzameling op het terrein van participatie in de samenleving. De overkoepelende indicatoren zijn beschreven binnen drie clusters:

1. Feitelijke participatie
2. Participatie naar wens en vermogen
3. Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt

Het eerste cluster betreft de feitelijke participatie in de samenleving op negen domeinen, namelijk (1) buurtvoorzieningen, (2) buitenshuis komen, (3) gebruik van openbaar vervoer, (4) betaald werk, (5) vrijwilligerswerk, (6) opleiding of werk-gerelateerde cursus volgen, (7) uitgaansgelegenheden bezoeken, (8) activiteiten in verenigingsverband en/of cursussen en (9) contacten met vrienden of goede kennissen. Het tweede cluster geeft weer in welke mate mensen de mogelijkheden hebben om te participeren zoals zij dat willen en zoals dat bij hen past. Het derde cluster beschrijft de participatie op onderdelen van het leven waarvan mensen zelf hebben aangegeven dat die belangrijk voor hen zijn.

De indicatoren worden gepresenteerd voor verschillende doelgroepen: mensen met een lichamelijke beperking, mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een psychische aandoening en mensen met een zintuiglijke beperking. Indien mogelijk worden deze groepen vergeleken met de algemene bevolking. Voor mensen met een zintuiglijke beperking zijn alleen gegevens van het tweede cluster bekend en gerapporteerd.

2 Metingen

2.1 Opzet van het onderzoek

Voor het onderzoek maken wij gebruik van drie Nivel-panels: het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (hierna: NPCG), het Panel Samen Leven (hierna: PSL) en het Consumentenpanel (hierna: CoPa). Tevens maken wij gebruik van het Panel Psychisch Gezien (hierna: PPG) van het Trimbos-instituut en data van MijnKwaliteitvanLeven (hierna: MKvL) van de Patiëntenfederatie Nederland (zie sectie 2.3 voor een beschrijving van de panels).

We presenteren de gegevens binnen de drie clusters over de jaren 2016 (nulmeting), 2018 (eerste meting) en 2019 (tweede meting). De dataverzameling vond ieder jaar plaats in het najaar (oktober-december). De mate van participatie van de verschillende doelgroepen zal voor ieder meetjaar worden weergegeven in percentages.

Voor het eerste cluster (feitelijke participatie) rapporteren we negen indicatoren, bijvoorbeeld het gebruik van buurtvoorzieningen en van het openbaar vervoer, voor mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en voor mensen met een psychische aandoening. Deze percentages worden vergeleken met die in de algemene bevolking.

Voor het tweede cluster (participatie naar wens en vermogen) rapporteren we, afhankelijk van de doelgroep, één tot vier indicatoren van mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking en mensen met een psychische aandoening. De percentages van mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een psychische aandoening worden hierbij vergeleken met de percentages in de algemene bevolking.

Voor het derde cluster (participatie op onderdelen die men belangrijk vindt) rapporteren we vier indicatoren, namelijk betaald werk, het gebruik van sportvoorzieningen, openbaar vervoer en bezoek van onder meer attractie of theater. We doen dit voor mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een psychische aandoening. Ook deze percentages worden afgezet tegen die in de algemene bevolking. De toegevoegde waarde van de indicatoren in cluster 3 ten opzichte van die in cluster 1 is het feit dat ze alleen de participatie op deelgebieden beschrijven van mensen voor wie deze van (groot) belang zijn.

2.2 Indicatoren

Hieronder geven we een kort overzicht van de uitwerking en invulling van de drie clusters van indicatoren voor de verschillende doelgroepen. In Tabel 2.1 staat samengevat welke indicatoren we voor welke doelgroep beschikbaar hebben en in welke jaren, inclusief de panels. In Bijlage A staat de volledige uitwerking van alle indicatoren.

Cluster 1: feitelijke participatie

Dit cluster bestaat uit 9 domeinen:

1. Gebruik buurtvoorzieningen
2. Dagelijks buitenshuis komen
3. Gebruik openbaar vervoer
4. Betaald werk
5. Vrijwilligerswerk
6. Opleiding/werkgerelateerde cursus volgen
7. Maandelijks bezoeken uitgaansgelegenheid

8. Maandelijks verenigingsactiviteit doen
9. Maandelijks vrienden ontmoeten

Hiervoor gebruiken we het NPCG voor mensen met een lichamelijke beperking, het PSL voor mensen met een verstandelijke beperking en het PPG voor mensen met een psychische aandoening. Waar mogelijk vergelijken wij de gegevens met mensen uit de Nederlandse bevolking, afkomstig uit het CoPa.

Cluster 2: participatie naar wens en vermogen

Participatie naar wens en vermogen wordt gemeten met verschillende indicatoren voor verschillende groepen. Voor mensen met een lichamelijke beperking zijn de volgende vragen beschikbaar:

1. “Mijn mogelijkheid om te leven op de manier zoals ik het wil (vijfpuntsschaal: zeer goed, goed, redelijk, matig, slecht)”;
2. De IPA-vragenlijst (vijfpuntsschalen: zeer goed, goed, redelijk, matig, slecht) op vier domeinen:
 - Gaan en staan in mijn eigen woning waar ik dat wil
 - Het bezoeken van burens, vrienden en kennissen wanneer ik dat wil
 - Het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis zoals ik dat wil
 - Naar werk en/of andere locatie buiten de deur gaan zoals ik dat wil

Ook voor mensen met een zintuiglijke en verstandelijke beperking rapporteren we de IPA-vragenlijst. De vraag over de mogelijkheid om te leven op de manier waarop mensen dat willen, wordt voor 2019 ook voor mensen met een psychische aandoening gerapporteerd. Daarnaast stellen we aan mensen met een psychische aandoening de volgende vraag: “Ik heb het gevoel dat ik meedel in de maatschappij (vijfpuntsschaal: eens, een beetje eens, beetje oneens, oneens, geen mening)”. Deze wordt voor 2019 ook voor mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking gerapporteerd.

Cluster 3: participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt

In cluster 3 beschrijven wij de participatie op deelgebieden waarvan de deelnemers zelf hebben aangegeven dat ze die belangrijk vinden. Dit doen wij voor de mensen met een lichamelijke beperking op vier deelgebieden:

1. Maandelijks sporten in georganiseerd verband
2. Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater bezoeken
3. Gebruik van openbaar vervoer
4. Betaald werk

We rapporteren dit type participatie in 2019 ook voor mensen met een psychische aandoening. Waar mogelijk vergelijken wij de gegevens met mensen uit de Nederlandse bevolking, afkomstig uit het CoPa.

2.3 Panels

Voor de Participatiemonitor maakt het Nivel gebruik van drie van de bovengenoemde panels: het NPCG, het PSL en het CoPa. Het NPCG is een landelijk representatief panel van circa 3.500 zelfstandig wonende mensen uit de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder. Ze zijn medisch gediagnosticeerd met een somatische ziekte en/of een langdurige lichamelijke beperking. Ook het PSL is een representatief panel waaraan ongeveer 550 mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking

en 350 naasten van mensen met een verstandelijke beperking deelnemen. De deelnemers aan het PSL zijn geworven via instellingen die ondersteuning bieden aan mensen met een verstandelijke beperking in hun woning of in de instelling (verspreid over Nederland) en via huisartsenpraktijken (landelijke steekproeven). Vanwege de vergelijkbaarheid van de vragen met andere panels, zijn voor dit rapport alleen gegevens geanalyseerd die naasten over mensen met een verstandelijke beperking rapporteren. Tot slot bestaat het CoPa uit ongeveer 12.000 mensen van 18 jaar en ouder uit de algemene bevolking in Nederland. Gegevens uit dit panel kunnen gebruikt worden om de uitkomsten van mensen met een beperking te kunnen vergelijken met de uitkomsten van de algemene bevolking.

Het Trimbos-instituut beheert het PPG. Dit landelijke panel bestaat uit ongeveer 2.000 mensen van 18 jaar en ouder met (1) een psychische stoornis, (2) van langere duur en (3) met beperkingen in het sociaal-maatschappelijk functioneren als gevolg. Onder de deelnemers van het panel zijn mensen die cliënt zijn van een GGZ-instelling, maar ook mensen die geen gebruik (meer) maken van zorg.

De database MKvL is een initiatief van Patiëntenfederatie Nederland in samenwerking met MantelzorgNL, Per Saldo, Zorgbelang Nederland, KBO-PCOB, NOOM en Ieder(in). Onder de deelnemers bevinden zich ongeveer 1.300 mensen met een lichamelijke beperking, 85 mensen met een verstandelijke beperking en 260 mensen met een zintuiglijke beperking. Zij worden geworven via nieuwsbrieven, sociale media, bannering en huis-aan-huis uitnodigingen.

Bij het NPCG, het PSL en het PPG vindt de werving van panelleden systematisch en gecontroleerd plaats. Bijvoorbeeld via bevolkingsonderzoeken van het CBS, huisartsen en instellingen. Hierdoor is er sprake van representatieve panels voor de betreffende populaties waarover we uitspraken doen. De percentages zijn indicaties voor de uitkomsten in de populatie. Mensen uit de algemene Nederlandse bevolking (CoPa) zijn qua leeftijd en geslacht een representatieve afspiegeling van de samenleving. Deelnemers van MKvL mogen zichzelf aanmelden en zijn daarom niet systematisch geworven. Het aantal respondenten met een verstandelijke beperking is bovendien klein (<100) vergeleken met de andere panels. Bij de cijfers van MKvL is daarom voorzichtigheid geboden voor wat betreft de reikwijdte van de uitspraken die hierop zijn gebaseerd.

Uitgebreide beschrijvingen van alle gebruikte panels, inclusief responspercentages en gegevens over de steekproeven, zijn te vinden in Bijlage B.

2.4 Data-analyse

Steekproef en weging

Wij maken in dit onderzoek gebruik van steekproeven. Een steekproef is een selectie uit de populatie van mensen uit de betreffende doelgroep in Nederland. Hierbij bestaat de kans dat de respons qua achtergrondkenmerken (bijvoorbeeld leeftijd, geslacht, opleidingsniveau) niet helemaal overeenkomt met de werkelijke populatie van mensen uit de betreffende doelgroep. Om toch uitspraken te kunnen doen op populatieniveau, corrigeren we hiervoor door gebruik te maken van standaardpopulaties. Het gebruik van een standaardpopulatie maakt het tevens mogelijk om ontwikkelingen in de indicatoren te volgen over de tijd. Eventuele veranderingen zijn dan niet het gevolg van verschillen in de samenstelling van de steekproeven in de verschillende jaren.

We gebruiken standaardpopulaties voor de panels NPCG, PSL en CoPa (Nivel). Deze standaardpopulaties zijn gebaseerd op gegevens over de daadwerkelijke samenstelling van de betreffende populaties in Nederland. Deze standaardpopulaties zijn voor alle drie de jaren gelijk

(details zijn weergegeven in Bijlage C). Sinds 2020 gebruiken wij voor alle drie de panels geüpdatete standaardpopulaties met de meest recent beschikbare achtergrondkenmerken. Hierdoor kunnen de cijfers in dit rapport licht afwijken van die in het vorige rapport (Grosscurt, Knapen, Menting, Hulsbosch, & Boeije, 2019). Deze verschillen zijn minimaal (niet meer dan 2%) en veranderen niets aan de richting of inhoud van de cijfers.

Voor het PPG (Trimbos-instituut) is geen standaardpopulatie bekend. Om de drie meetjaren goed met elkaar te kunnen vergelijken, is waar nodig gecorrigeerd voor mogelijke verschillen in geslacht, leeftijd en opleidingsniveau tussen de meetjaren. Voor de database MKvL (Patiëntenfederatie Nederland) worden geen standaardpopulaties gebruikt en wordt niet gecorrigeerd voor eventuele verschillen in de samenstelling van de steekproeven tussen de jaren.

Beschrijvende statistiek en trends

De cijfers die we rapporteren zijn - waar mogelijk - gewogen percentages. Bij deze berekeningen worden respondenten waarvan geen respons op een indicator bekend is, niet meegenomen in het percentage behorende bij de betreffende indicator. Er heeft geen toetsing van verschillen tussen panels/groepen plaatsgevonden. Wel zijn voor alle schattingen waar mogelijk de boven- en ondergrens van het 95%-betrouwbaarheidsinterval (BI) berekend. Een betrouwbaarheidsinterval geeft aan tussen welke waarden het werkelijke percentage in de populatie ligt. Wanneer we steeds nieuwe steekproeven uit dezelfde populatie zouden nemen, mag worden verwacht dat voor 95% van de gevallen het gevonden percentage tussen deze boven- en ondergrens zal vallen. Hoe kleiner het interval, hoe nauwkeuriger de schatting.

De gerapporteerde percentages zijn verder geanalyseerd om te onderzoeken of participatie is toe- of afgenomen sinds 2016. Waar mogelijk presenteren wij de cijfers als trend (jaren 2016, 2018 en 2019) en toetsen wij of er over de drie jaren heen een significante toename of afname waargenomen wordt (zie Box 1). Vanwege het relatief kleine aantal meetmomenten (drie jaren) moeten de trends met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Box 1: Toelichting trendanalyses

Trendanalyses

Ondanks ogenschijnlijke verschillen tussen de gerapporteerde percentages van indicatoren over de meetmomenten, rapporteren wij hierbij niet altijd een gevonden effect. Andersom kan het lijken alsof er nauwelijks een toe- of afname aanwezig is, terwijl wij wel een effect rapporteren. De door ons gerapporteerde effecten komen voort uit de toetsing van de trend over 2016, 2018 en 2019.

Om te testen of de veranderingen in participatie over de drie meetmomenten daadwerkelijk significante verschillen weergeven, zijn trendanalyses (logistische regressies) uitgevoerd. Er wordt hierbij niet gekeken naar verschillen tussen twee jaartallen, maar naar het totale effect over de drie meetjaren¹. Door deze analyses is per indicator statistisch getoetst hoe groot de kans is dat een toe- of afname in participatie per toeval tot stand is gekomen. Wij spreken over een significante toe- of afname indien de kans dat het gevonden effect per toeval is ontstaan, kleiner is dan 1%. Dit wordt respectievelijk gerapporteerd als “toename” of “afname”. Bij een kans groter dan 1%, spreken we niet van een significant effect. Dit rapporteren we als “geen effect”.

¹ Er is in de analyses rekening gehouden met het ontbreken van data uit het jaar 2017.

Tabel 2.1 Overzicht beschikbaarheid indicatoren

	Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten			Panel Samen Leven			Panel Psychisch Gezien			Mijn Kwaliteit van Leven			Consumentenpanel		
	Lichamelijke beperkingen			Verstandelijke beperkingen			Psychische aandoeningen			Lichamelijke, verstandelijke en zintuiglijke beperkingen			Algemene bevolking		
	2016	2018	2019	2016	2018	2019	2016	2018	2019	2016	2018	2019	2016	2018	2019
Cluster 1 Feitelijke participatie															
Gebruik buurtvoorzieningen	v	v	v	v	v	v	v	-	v	-	-	-	v	v	v
Woonsituatie	-	-	-	v	v	v	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Buitenshuis komen	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	v	v	v
Gebruik openbaar vervoer	v	v	v	v	v	v	v	-	v	-	-	-	v	v	v
Betaald werk ¹	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	v	v	v
Vrijwilligerswerk ¹	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	v	v	v
Opleiding/werkgerelateerde cursus	v	v	v	-	-	-	v	v	v	-	-	-	v	v	v
Uitgaansgelegenheid bezoeken	v	v	v	v	v	v	v	-	v	-	-	-	v	v	v
Verenigingsactiviteit doen	v	v	v	v	v	v	v	-	v	-	-	-	v	v	v
Vrienden ontmoeten	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	v	v	v
Cluster 2 Participatie naar wens en vermogen															
Mogelijkheid om te leven op de manier zoals ik het wil	v	v	v	-	-	-	-	-	v	-	-	-	v	v	v
Gevoel mee te tellen	-	-	v	-	-	-	v	v	v	-	-	-	-	-	v
IPA ¹ Impact op Participatie en Autonomie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	v	v	v	-	-	-
Cluster 3 Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt															
Openbaar vervoer	v	v	v	-	-	-	-	-	v	-	-	-	v	-	v
Betaald werk	v	v	v	-	-	-	-	-	v	-	-	-	v	-	v
Sportvoorziening	v	v	v	-	-	-	-	-	v	-	-	-	v	v	v
Bezoek attractie, museum, bioscoop of theater	v	v	v	-	-	-	-	-	v	-	-	-	v	v	v

¹ In Panel Samen Leven zijn deze twee indicatoren geformuleerd als één indicator: 'doet (on)betaald werk'. Daarnaast is er de indicator: 'gaat naar dagactiviteitencentrum'.

3 Cluster 1: Feitelijke participatie

Feitelijke participatie betreft het daadwerkelijk meedoen in de samenleving, gemeten in de frequentie van verschillende handelingen of gedragingen. Bijvoorbeeld of iemand dagelijks buitenshuis komt, of hoe vaak iemand gebruik maakt van het openbaar vervoer. In dit hoofdstuk wordt de zelfgerapporteerde feitelijke participatie weergegeven van mensen met een lichamelijke beperking, een verstandelijke beperking en voor mensen met een psychische aandoening voor de jaren 2016, 2018 en 2019. Voor de groep mensen met een verstandelijke beperking is dit gerapporteerd door hun naasten. Ter vergelijking wordt de feitelijke participatie van de algemene bevolking ook in de figuren weergegeven.

Box 2: Overzicht kernbevindingen cluster 1

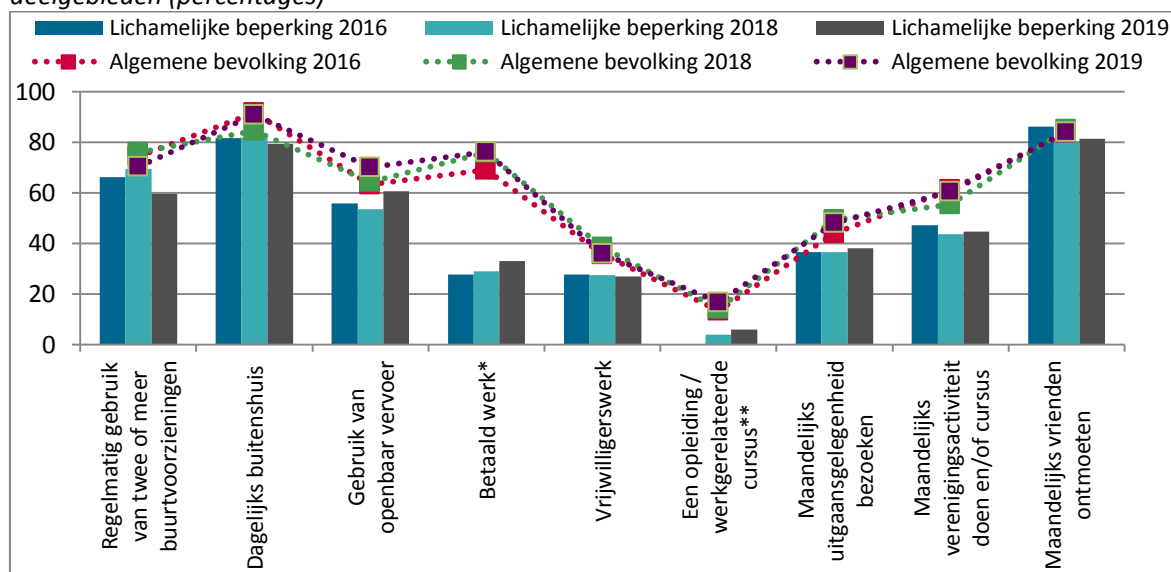
Feitelijke participatie

- Over het algemeen ligt in alle drie de jaren de participatie van mensen met beperking of aandoening lager dan de participatie van de algemene bevolking.
- Een uitzondering hierop is dat mensen met een psychische aandoening vaker vrijwilligerswerk doen en gebruik maken van openbaar vervoer dan de algemene bevolking. Tevens ondernemen mensen met een verstandelijke beperking vaker een verenigingsactiviteit en/of cursus dan de algemene bevolking.
- De grootste afstand tussen mensen met een lichamelijke beperking of een psychische aandoening en de algemene bevolking is voor alle jaren te zien bij betaald werk.
- Voor mensen met een verstandelijke beperking is het verschil met de algemene bevolking het grootst op het gebied van dagelijks buitenshuis komen en (on)betaald werk doen.
- Het verschil in participatie tussen mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en de algemene bevolking is tussen 2016 en 2019 groter geworden. Dit komt door een afname in participatie door mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking op bepaalde deelgebieden en/of een toename in participatie door de algemene bevolking op bepaalde deelgebieden.
- Bij mensen met een psychische aandoening is binnen een aantal deelgebieden een toename en binnen een aantal deelgebieden een afname in participatie sinds 2016. Het verschil met de algemene bevolking is daardoor tussen 2016 en 2019 groter geworden voor sommige deelgebieden en kleiner geworden voor andere deelgebieden.

3.1 Feitelijke participatie van mensen met een lichamelijke beperking

Figuur 3.1 en Tabel 3.1 geven de feitelijke participatie van mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) en van de algemene bevolking (CoPa) weer. Het gaat om het percentage mensen dat aangeeft (1) regelmatig gebruik te maken van minimaal twee buurtvoorzieningen, (2) dagelijks buitenshuis te komen, (3) af en toe of regelmatig gebruik te maken van het openbaar vervoer, (4) tenminste 12 uur per week betaald werk te hebben, (5) aan vrijwilligerswerk te doen, (6) een opleiding of werk gerelateerde cursus te volgen, (7) minstens één keer per maand een uitgaansgelegenheid te bezoeken, (8) minstens één keer per maand een activiteit in verenigingsverband en/of cursus te doen, en (9) minstens één keer per maand contact te hebben met vrienden of goede kennissen.

Figuur 3.1 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking op deelgebieden (percentages)

$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

* Betaald werk en opleiding/werkgerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar.

** Er waren niet voldoende gegevens om een representatief beeld te geven van mensen met een lichamelijke beperking die in 2016 een opleiding of cursus volgden.

Tabel 3.1 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking op deelgebieden (percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	Mensen met een lichamelijke beperking			Algemene bevolking		
	2016	2018	2019	2016	2018	2019
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	66 (63-70)	69 (66-73)	60 (56-64)	74 (71-78)	76 (72-80)	70 (67-74)
Dagelijks buitenshuis	82 (79-85)	82 (79-85)	79 (76-83)	92 (90-94)	85 (82-88)	91 (88-94)
Gebruik van openbaar vervoer	56 (52-59)	53 (49-58)	60 (56-65)	63 (60-67)	64 (60-68)	70 (66-74)
Betaald werk*	28 (22-33)	29 (22-36)	33 (26-40)	69 (65-74)	76 (71-81)	76 (71-81)
Vrijwilligerswerk	28 (24-31)	27 (24-31)	27 (23-31)	36 (32-39)	38 (34-43)	36 (32-40)
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	Nb	4 (1-7)	6 (2-10)	13 (10-17)	14 (10-18)	17 (12-21)
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	36 (33-40)	36 (32-40)	38 (34-42)	44 (40-48)	49 (45-54)	48 (44-52)
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	47 (43-51)	44 (39-48)	45 (40-49)	61 (58-65)	55 (51-60)	61 (56-65)
Maandelijks vrienden ontmoeten	86 (84-89)	80 (77-84)	81 (78-85)	84 (81-86)	85 (82-88)	84 (81-87)

$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

* Betaald werk en opleiding betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar. Nb: Er waren niet voldoende gegevens om een representatief beeld te geven van mensen met een lichamelijke beperking die in 2016 een opleiding of cursus volgden.

Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een lichamelijke beperking in alle drie de jaren (iets) lager dan de participatie van de algemene bevolking. De grootste afstand tussen beide groepen is voor alle jaren te zien bij het deelgebied betaald werk. Waar ongeveer driekwart van de algemene bevolking onder de 65 jaar betaald werk heeft voor 12 uur of meer per week, schommelt dit voor de mensen met een lichamelijke beperking rond de 30 procent.

Trendanalyses over de drie jaren laten zowel voor mensen met een lichamelijke beperking als mensen uit de algemene bevolking voor vijf deelgebieden stabiliteit in participatie zien (Tabel 3.2). Vier deelgebieden laten echter een verandering zien waardoor het verschil in participatie tussen mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking groter is geworden. Het eerste en meest duidelijke verschil tussen beide groepen ligt in het gebruik van buurtvoorzieningen, waar een significante afname voor mensen met een lichamelijke beperking te zien is, ten opzichte van een significante toename hiervan bij de algemene bevolking. Het tweede verschil is een significante afname van dagelijks buitenshuis komen van mensen met een lichamelijke beperking, terwijl dit voor de algemene bevolking stabiel is gebleven. Tot slot maakt men in de algemene bevolking significant meer gebruik van het OV, en doet men meer vrijwilligerswerk, waar de participatie voor deze twee indicatoren bij mensen met een lichamelijke beperking stabiel is gebleven.

Tabel 3.2 Trends in participatie van mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019

Deelgebied	Mensen met een lichamelijke beperking	Algemene bevolking
	2016-2019	2016-2019
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	Afname	Toename
Dagelijks buitenshuis	Afname	Geen
Gebruik van openbaar vervoer	Geen	Toename
Betaald werk*	Geen	Geen
Vrijwilligerswerk	Geen	Toename
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	Nb	Geen
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	Geen	Geen
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	Geen	Geen
Maandelijks vrienden ontmoeten	Geen	Geen

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Geen: geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (zie Box 1)

nb: 'niet berekend' vanwege onvoldoende gegevens voor een representatief beeld

*Betaald werk en opleiding betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar.

3.2 Feitelijke participatie van mensen met een verstandelijke beperking

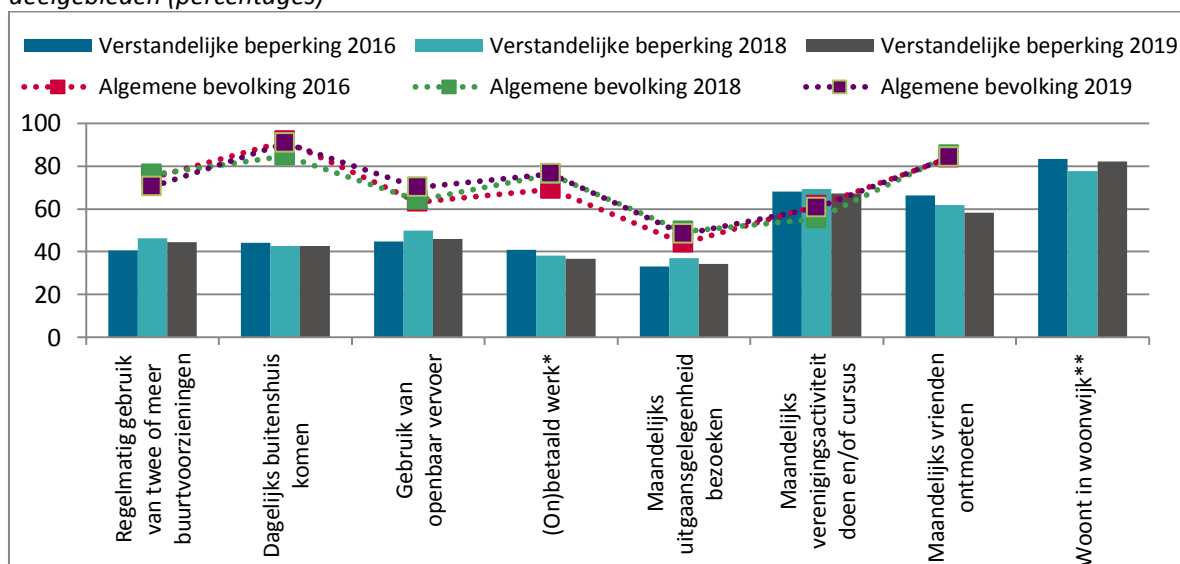
Figuur 3.2 en Tabel 3.3 geven de feitelijke participatie weer van mensen met een verstandelijke beperking (PSL). De roze, groene en paarse stippellijnen in de figuur geven de feitelijke participatie van de algemene bevolking weer. Het gaat om het percentage mensen dat aangeeft (1) regelmatig gebruik te maken van minimaal twee buurtvoorzieningen, (2) dagelijks buitenshuis te komen, (3) af en toe of regelmatig gebruik te maken van het openbaar vervoer, (4) (on)betaald werk te doen, (5) minstens één keer per maand een uitgaansgelegenheid te bezoeken, (6) minstens één keer per maand een verenigingsactiviteit te ondernemen en/of gedurende het jaar minstens één cursus te volgen, (7) minstens één keer per maand contact te hebben met vrienden of goede kennissen, en (8) in een woonwijk te wonen. Het aandeel mensen met een verstandelijke beperking dat een opleiding of werkgerelateerde cursus volgt, is zeer laag (0% tot 3%). Hier kunnen geen verdere analyses op worden uitgevoerd en daarom wordt dit deelgebied niet gerapporteerd.

Vergelijkbaarheid met de algemene bevolking

Vanwege een verschil in vraagstelling zijn niet alle deelgebieden één op één te vergelijken tussen de groepen. (On)betaald werk betreft binnen de groep mensen met een verstandelijke beperking alle deelnemers onder de 65 jaar die betaald werk, onbetaald werk, vrijwilligerswerk of een leerwerkplek uitvoeren. Dit werk kan eventueel met ondersteuning van een begeleider of jobcoach gedaan worden bij een reguliere werkgever, of uitgevoerd worden binnen de sociale werkvoorziening. Er wordt hierbij niet gekeken naar het aantal werkzame uren in de week. Binnen de algemene bevolking (CoPa) betreft deze indicator alle deelnemers onder de 65 jaar die tenminste 12 uur per week betaald werk uitvoeren.

Ook het soort cursus waarnaar gevraagd is, is niet één op één te vergelijken met de algemene bevolking. Binnen de groep mensen met een verstandelijke beperking is gevraagd naar cursussen voor hobby of plezier. Binnen de algemene bevolking is gevraagd naar zowel cursussen voor plezier als voor persoonlijke ontwikkeling.

Figuur 3.2 Participatie van mensen met een verstandelijke beperking en de algemene bevolking op deelgebieden (percentages)

$N_{PSL2016} = 283$; $N_{PSL2018} = 255$; $N_{PSL2019} = 234$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

* (On)betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

** Deze gegevens zijn niet beschikbaar voor de algemene bevolking

Participatie in de verschillende deelgebieden

Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een verstandelijke beperking in alle drie de jaren lager dan de participatie van de algemene bevolking. Een uitzondering is het ondernemen van een verenigingsactiviteit en/of cursus, wat relatief vaker wordt gedaan door mensen met een verstandelijke beperking. Wanneer gekeken wordt naar de soort activiteiten die mensen met een verstandelijke beperking doen (zie de volgende paragraaf voor een toelichting), blijkt echter dat meer dan driekwart van de deelnemers activiteiten doet die georganiseerd zijn voor mensen met een verstandelijke beperking. Overige verenigingsactiviteiten/cursussen worden daarentegen slechts door ongeveer de helft van de mensen met een verstandelijke beperking ondernomen.

De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij de deelgebieden dagelijks buitenshuis komen en (on)betaald werk. Minder dan de helft van de mensen met een verstandelijke beperking komt dagelijks buitenshuis, terwijl het merendeel van de algemene bevolking dit wél doet. En waar ongeveer driekwart van de algemene bevolking onder de 65 jaar betaald werk heeft voor 12 uur of meer per week, werkt slechts iets meer dan een derde van de mensen met een verstandelijke beperking onder de 65 jaar.

Trendanalyses over de drie jaren laten zien dat participatie in de helft van de indicatoren voor zowel mensen met een verstandelijke beperking als de algemene bevolking stabiel is gebleven (Tabel 3.4). Bij de andere vier indicatoren zien we echter significante veranderingen die bijdragen aan een groter verschil in participatie tussen de groepen. Tussen 2016 en 2019 is er een significante afname in het aantal mensen met een verstandelijke beperking dat in een woonwijk woont. Ook hebben zij minder vaak (on)betaald werk. Het hebben van betaald werk is voor de algemene bevolking stabiel gebleven. Wat betreft het gebruik van buurtvoorzieningen en OV, zien we juist een significante toename bij de algemene bevolking, terwijl dit voor mensen met een verstandelijke beperking stabiel is gebleven.

Tabel 3.3 Participatie van mensen met een verstandelijke beperking en de algemene bevolking op deelgebieden (percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	Mensen met een verstandelijke beperking			Algemene bevolking		
	2016	2018	2019	2016	2018	2019
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	41 (35-47)	46 (40-53)	45 (37-52)	74 (71-78)	76 (72-80)	70 (67-74)
Dagelijks buitenshuis	44 (38-51)	43 (36-50)	43 (35-50)	92 (90-94)	85 (82-88)	91 (88-94)
Gebruik van openbaar vervoer	45 (39-51)	50 (43-57)	46 (39-53)	63 (60-67)	64 (60-68)	70 (66-74)
(On)betaald werk*	41 (34-48)	38 (31-45)	37 (29-44)	69 (65-74)	76 (71-81)	76 (71-81)
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	33 (27-39)	37 (30-43)	34 (28-41)	44 (40-48)	49 (45-54)	48 (44-52)
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	68 (62-74)	69 (63-76)	67 (61-74)	61 (58-65)	55 (51-60)	61 (56-65)
Maandelijks vrienden ontmoeten	66 (60-73)	62 (55-69)	58 (50-66)	84 (81-86)	85 (82-88)	84 (81-87)
Woont in woonwijk**	83 (78-88)	78 (72-84)	82 (77-88)	-	-	-

$N_{PSL2016} = 283$; $N_{PSL2018} = 255$; $N_{PSL2019} = 234$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

* (On)betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

** Deze gegevens zijn niet beschikbaar voor de algemene bevolking

Tabel 3.4 Trends in participatie van mensen met een verstandelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019

Deelgebied	Mensen met een verstandelijke beperking	Algemene bevolking
	2016-2019	2016-2019
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	Geen	Toename
Dagelijks buitenshuis	Geen	Geen
Gebruik van openbaar vervoer	Geen	Toename
(On)betaald werk**	Afname	Geen
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	Geen	Geen
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	Geen	Geen
Maandelijks vrienden ontmoeten	Geen	Geen
Woont in woonwijk	Afname	nb

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Geen: geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (Zie Box 1)

nb 'niet berekend' vanwege onvoldoende gegevens voor een representatief beeld.

** (On)betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar.

Voor de doelgroep georganiseerde en overige activiteiten

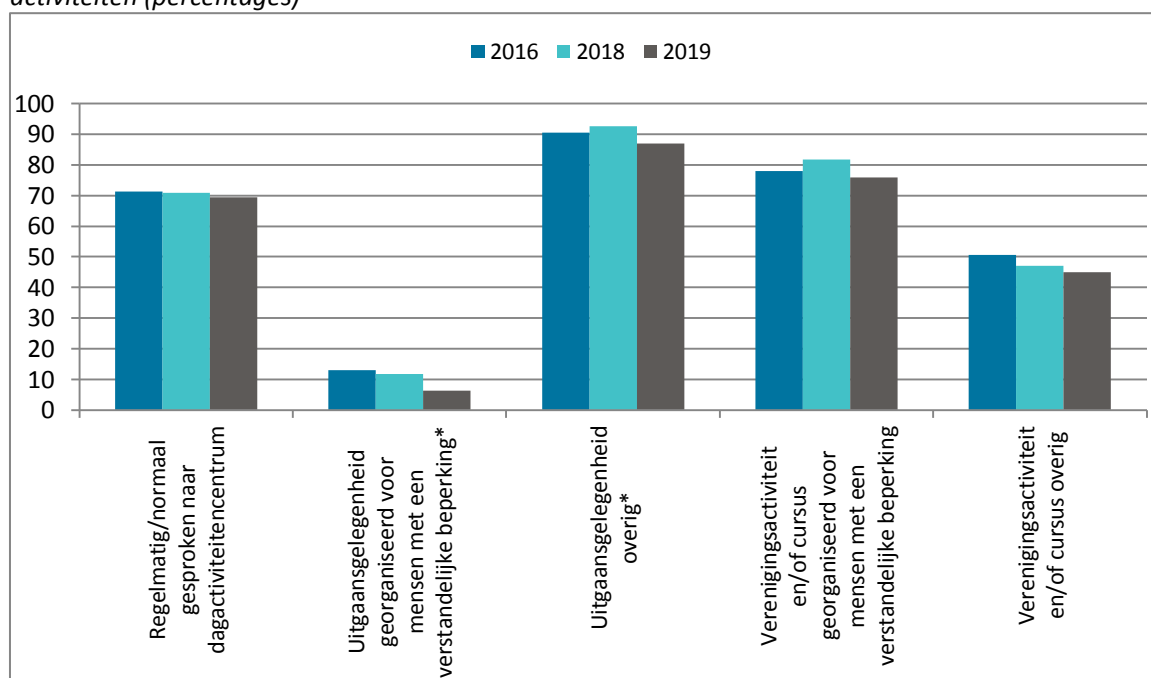
Een deel van de activiteiten die mensen met een verstandelijke beperking ondernemen (uitgaansgelegenheden bezoeken en/of deelnemen aan verenigingsactiviteiten), is georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking. Tevens gaat een deel van deze groep naar een dagactiviteitencentrum. Tabel 3.5 en Figuur 3.3 geven weer hoeveel procent van de mensen met een verstandelijke beperking normaal gesproken of regelmatig naar een dagactiviteitencentrum gaat, welk deel tenminste één activiteit per maand doet die voor mensen met een verstandelijke beperking georganiseerd is, en welk deel tenminste één overige activiteit doet per maand.

Tabel 3.5 Deelname van mensen met een verstandelijke beperking aan activiteiten, onderverdeeld in activiteiten die georganiseerd zijn voor mensen met een verstandelijke beperking en overige activiteiten (percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	Mensen met een verstandelijke beperking		
	2016	2018	2019
Regelmatig/normaal gesproken naar dagactiviteitencentrum	71 (66-77)	71 (65-77)	70 (63-76)
Uitgaansgelegenheid georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking*	13 (4-22)	12 (4-20)	6 (-1-13)
Uitgaansgelegenheid overig*	91 (82-99)	93 (85-100)	87 (77-97)
Verenigingsactiviteit en/of cursus georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking	78 (72-84)	82 (74-90)	76 (68-83)
Verenigingsactiviteit en/of cursus overig	51 (43-58)	47 (39-55)	45 (36-54)

*Uitgaansgelegenheid georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking betreft respondenten in de leeftijd <65 jaar. Vanwege een beperkte hoeveelheid observaties ($N_{2016} = 75$; $N_{2018} = 70$; $N_{2019} = 57$) moeten deze percentages met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Figuur 3.3 Deelname van mensen met een verstandelijke beperking aan activiteiten, onderverdeeld in activiteiten die georganiseerd zijn voor mensen met een verstandelijke beperking en overige activiteiten (percentages)

*Uitgaansgelegenheid georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking betreft respondenten in de leeftijd <65 jaar. Vanwege een beperkte hoeveelheid observaties ($N_{2016} = 75$; $N_{2018} = 70$; $N_{2019} = 57$) moeten deze percentages met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

3.3 Feitelijke participatie van mensen met een psychische aandoening

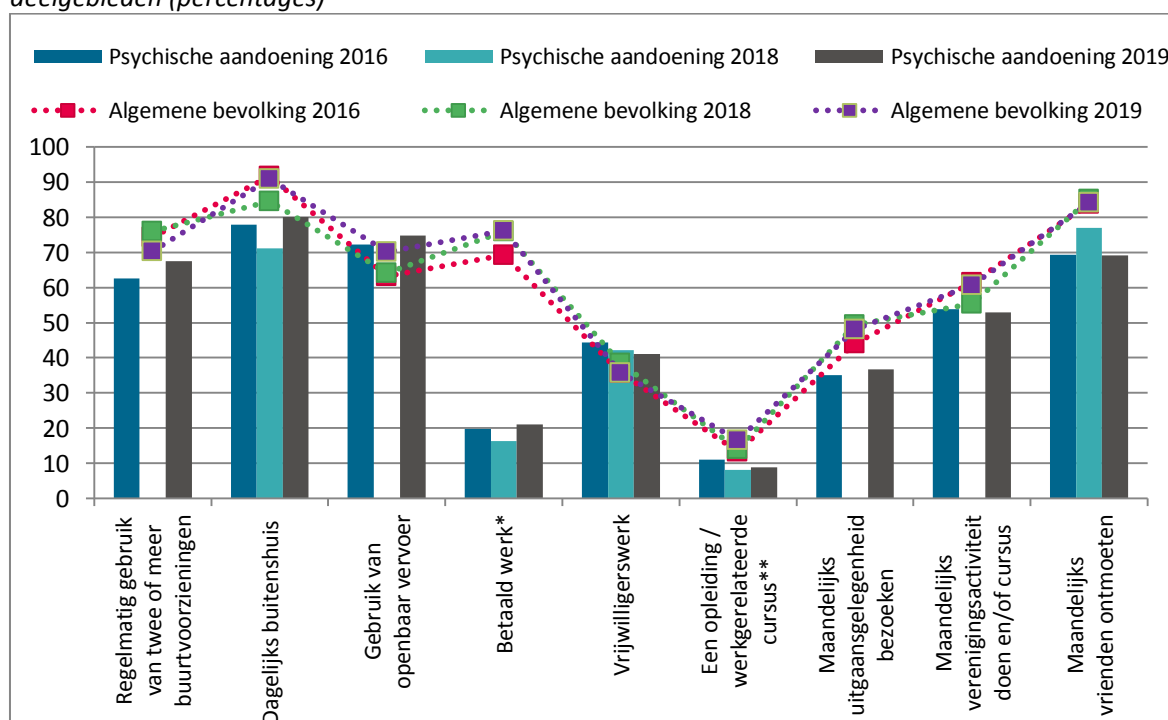
Figuur 3.4 en Tabel 3.6 geven de feitelijke participatie van mensen met een psychische aandoening (PPG) en de algemene bevolking (CoPa) weer. Het gaat om het percentage mensen dat aangeeft (1) dagelijks buitenshuis te komen; (2) tenminste 12 uur per week betaald werk te hebben; (3) aan vrijwilligerswerk te doen; (4) een opleiding of werk gerelateerde cursus te volgen; (5) minstens één keer per maand contact te hebben met vrienden of goede kennissen; (6) regelmatig gebruik te maken van minimaal twee buurtvoorzieningen; (7) minstens één keer per maand een uitgaansgelegenheid te bezoeken; (8) minstens één keer per maand een activiteit in verenigingsverband en/of een cursus te doen; en (9) af en toe of regelmatig gebruik te maken van het openbaar vervoer. De gegevens voor gebruik buurtvoorzieningen, uitgaansgelegenheid bezoeken, activiteiten in verenigingsverband en openbaar vervoer zijn voor mensen met een psychische aandoening niet beschikbaar voor het jaar 2018.

Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een psychische aandoening in alle drie de jaren lager dan de participatie van de algemene bevolking, met als uitzondering vrijwilligerswerk en het gebruik van openbaar vervoer, dat hoger ligt bij mensen met een psychische aandoening. De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij het deelgebied betaald werk. Minder dan een kwart van de mensen met een psychische aandoening onder de 65 jaar heeft betaald werk, terwijl dit voor de algemene bevolking ongeveer driekwart is.

Uit trendanalyses over de drie jaren blijkt dat participatie in ongeveer de helft van de indicatoren

stabiel is gebleven voor mensen met een psychische aandoening (Tabel 3.7.).² Bij de overige vijf indicatoren zien we echter significante veranderingen voor mensen met een psychische aandoening. Tussen 2016 en 2019 is er een significante toename in het gebruik van buurtvoorzieningen en het gebruik van openbaar vervoer. Ook binnen de algemene bevolking vond op deze deelgebieden een toename in participatie plaats. Tevens worden er meer verenigingsactiviteiten en/of cursussen ondernomen door mensen met een psychische aandoening. Daarentegen heeft een afname in participatie plaatsgevonden op het gebied van betaald werk en het volgen van een opleiding. Dit zijn twee deelgebieden waarbij de participatie in deze groep erg laag is. Aangezien in de algemene bevolking geen verandering heeft plaatsgevonden in participatie op deze gebieden, wordt het verschil in participatie tussen deze groepen hiermee (nog) groter. Het doen van vrijwilligerswerk nam toe in de algemene bevolking, maar veranderde niet significant voor de groep mensen met een psychische aandoening. Hoewel mensen met een psychische aandoening nog steeds (iets) vaker vrijwilligerswerk doen dan de algemene bevolking, wordt het verschil tussen de groepen hiermee kleiner.

Figuur 3.4 Participatie van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking op deelgebieden (percentages)

$N_{PPG2016} = 925$; $N_{PPG2018} = 1.079$; $N_{PPG2019} = 804$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

* Betaald werk en opleiding betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

² Bij de trendanalyses is rekening gehouden met eventuele verschillen in geslacht, leeftijd en opleidingsniveau tussen de jaren. De percentages waarmee de toe- en afnames zijn berekend, wijken daardoor licht af (maximaal 3%) van de percentages in Tabel 3.6.

Tabel 3.6 Participatie van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking op deelgebieden (percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	Mensen met een psychische aandoening			Algemene bevolking		
	2016	2018	2019	2016	2018	2019
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	63 (59-66)	-	68 (64-71)	74 (71-78)	76 (72-80)	70 (67-74)
Dagelijks buitenshuis	78 (75-81)	71 (68-74)	80 (77-83)	92 (90-94)	85 (82-88)	91 (88-94)
Gebruik van openbaar vervoer	72 (69-75)	-	75 (72-78)	63 (60-67)	64 (60-68)	70 (66-74)
Betaald werk*	20 (17-22)	16 (13-18)	21 (18-24)	69 (65-74)	76 (71-81)	76 (71-81)
Vrijwilligerswerk	44 (41-47)	42 (39-45)	41 (38-44)	36 (32-39)	38 (34-43)	36 (32-40)
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	11 (9-13)	8 (6-10)	9 (7-11)	13 (10-17)	14 (10-18)	17 (12-21)
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	35 (32-38)	-	37 (34-40)	44 (40-48)	49 (45-54)	48 (44-52)
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	54 (51-57)	-	53 (50-56)	61 (58-65)	55 (51-60)	61 (56-65)
Maandelijks vrienden ontmoeten	69 (66-72)	77 (74-79)	69 (66-72)	84 (81-86)	85 (82-88)	84 (81-87)

$N_{PPG2016} = 925$; $N_{PPG2018} = 1.079$; $N_{PPG2019} = 804$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

De percentages bij mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages. Deze zijn niet gecorrigeerd en niet gestandaardiseerd.

* Betaald werk en opleiding/werk gerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Tabel 3.7 Trends in participatie van mensen met een psychische aandoening en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019

Deelgebied	Mensen met een psychische aandoening	Algemene bevolking
	2016-2019	2016-2019
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen**	Toename	Toename
Dagelijks buitenshuis	Geen	Geen
Gebruik van openbaar vervoer**	Toename	Toename
Betaald werk*	Afname	Geen
Vrijwilligerswerk	Geen	Toename
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	Afname	Geen
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	Geen	Geen
Maandelijks verenigingsactiviteit en/of cursus**	Toename	Geen
Maandelijks vrienden ontmoeten	Geen	Geen

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Geen: geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (Zie Box 1)

* Betaald werk en opleiding/werk gerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

**Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen, gebruik van openbaar vervoer en maandelijks verenigingsactiviteit en/of cursus betreffen hier respondenten in de leeftijd van <75 jaar

4 Cluster 2: Participatie naar wens en vermogen

Participeren naar wens en vermogen betekent dat mensen kunnen meedoen zoals ze dat graag willen, binnen de eigen mogelijkheden. In dit hoofdstuk wordt de zelfgerapporteerde participatie naar wens en vermogen weergegeven van mensen met een lichamelijke beperking, een verstandelijke beperking, een psychische aandoening en van mensen met een zintuiglijke beperking. Dit wordt gedaan voor de jaren 2016, 2018 en 2019. Voor mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) en mensen met een psychische aandoening (PPG) wordt ter vergelijking ook de participatie naar wens en vermogen van de algemene bevolking weergegeven. Voor het panel MKvL is de participatie naar wens en vermogen voor mensen met een lichamelijke beperking, verstandelijke beperking en zintuiglijke beperking gemeten binnen vier deelgebieden. Deze deelgebieden zijn niet uitgevraagd in de algemene bevolking (CoPa), waardoor hierbij geen vergelijking met de algemene bevolking gegeven kan worden.

Box 3: Overzicht kernbevindingen cluster 2

Participatie naar wens en vermogen

- Mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening hebben minder vaak het gevoel dat zij meetellen in de maatschappij dan mensen in de algemene bevolking.
- Tevens geven mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening vaker aan dat zij geen goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen dan de algemene bevolking.
- Sinds 2016 geven mensen met een lichamelijke beperking minder vaak aan (zeer) goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen. Het verschil met de algemene bevolking is daardoor tussen 2016 en 2019 toegenomen.
- Een meerderheid van de mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking geeft aan naar tevredenheid te kunnen gaan en staan in hun woning. Een minder groot deel is tevreden met hun mogelijkheid om burens, vrienden en kennissen te ontmoeten, uitstapjes of een reis te maken en naar werk of een andere locatie buitenshuis te gaan. Voor de mensen met een zintuiglijke beperking lijkt de tevredenheid op al deze gebieden toe te nemen sinds 2016.

4.1 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een lichamelijke beperking

Meetellen in de maatschappij

Tabel 4.1 laat voor mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking het percentage zien dat in 2019 aangaf het gevoel te hebben mee te tellen in de maatschappij. Het merendeel van beide groepen heeft het gevoel mee te tellen in de maatschappij. Wel ligt het percentage mensen dat ervaart mee te tellen hoger in de algemene bevolking dan bij mensen met een lichamelijke beperking.

Tabel 4.1 Het gevoel mee te tellen in de maatschappij van mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking (percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen), 2019*

Deelgebied	Mensen met een lichamelijke beperking	Algemene bevolking
Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij	67 (62-72)	80 (76-84)

$N_{NPCG2019} = 855$; $N_{algbev2019} = 1.009$

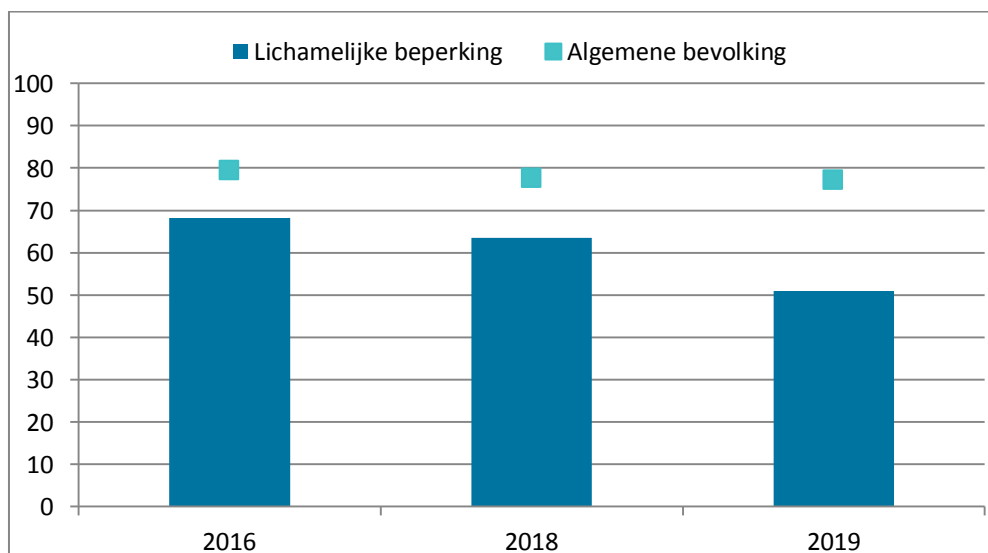
*Gegevens over deze indicator waren bij mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking alleen beschikbaar voor de papieren versie van de vragenlijsten, wat resulteert in een kleiner aantal deelnemers.

Participeren naar wens en vermogen

Figuren 4.1 en 4.2 laten zien in welke mate mensen met een lichamelijke beperking de mogelijkheid hebben om te participeren zoals zij dat willen en zoals dat bij hen past. In Figuur 4.1 en Tabel 4.2 wordt voor de jaren 2016, 2018 en 2019 het percentage mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) weergegeven dat aangeeft (zeer) goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen. De lichtblauwe vierkantjes geven dezelfde maat weer voor de algemene bevolking. Het betreft hier de mate waarin deelnemers ervaren dat hun gezondheid of beperking hun autonomie beïnvloedt op persoonlijk, sociaal en maatschappelijk gebied. Een volledige weergave van de vraag zoals deze aan deelnemers wordt gesteld is te vinden in Bijlage A.

In alle drie de jaren geven mensen met een lichamelijke beperking minder vaak aan dat ze (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij willen dan de algemene bevolking. Uit de trendanalyses blijkt dat het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat aangeeft de mogelijkheid te hebben om te participeren zoals zij dat willen over de drie jaren significant is afgenomen. Een soortgelijke toe- of afname is niet aanwezig binnen de algemene bevolking.

Figuur 4.1 Mensen met een lichamelijke beperking en uit de algemene bevolking die (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen (percentages)

$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

Tabel 4.2 Mensen met een lichamelijke beperking en uit de algemene bevolking die (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen (percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	Mensen met een lichamelijke beperking			Algemene bevolking		
	2016	2018	2019	2016	2018	2019
Mogelijkheid om te leven zoals ik het wil	68 (65-72)	64 (59-68)	51 (47-55)	79 (76-82)	78 (74-81)	77 (73-81)

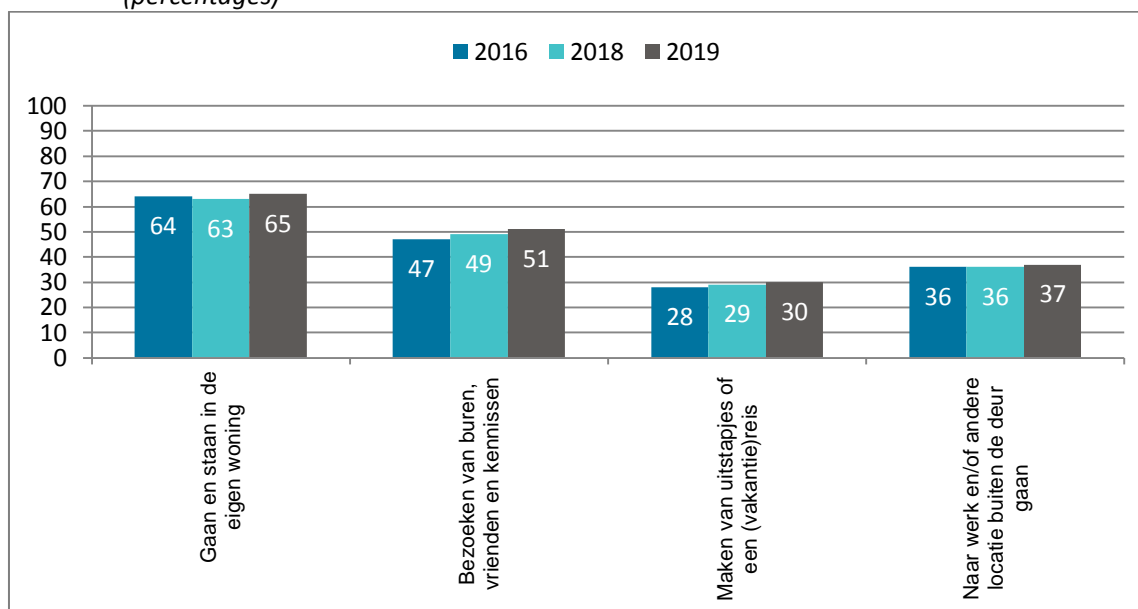
$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{algbbev2016} = 985$; $N_{algbbev2018} = 959$; $N_{algbbev2019} = 1.049$

Participeren naar wens op deelgebieden

Figuur 4.2 geeft voor de jaren 2016, 2018 en 2019 het percentage weer van mensen met een lichamelijke beperking (MKvL) dat aangeeft (zeer) goed te kunnen participeren zoals zij dat willen op de volgende deelgebieden: (1) gaan en staan in de eigen woning, (2) het bezoeken van burens, vrienden en kennissen, (3) het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis, en (4) naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan.

Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat aangeeft te kunnen participeren op de verschillende deelgebieden zoals zij dat willen is stabiel over de jaren 2016, 2018 en 2019. Bijna twee derde geeft aan te kunnen gaan en staan in de eigen woning. Ongeveer de helft geeft aan burens, vrienden en kennissen te kunnen bezoeken wanneer zij dat willen. Het (zeer) goed kunnen maken van uitstapjes of een (vakantie)reis en naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan zoals zij dat willen wordt slechts door ongeveer een derde van de mensen met een lichamelijke beperking aangegeven. Vanwege de totstandkoming van de cijfers van dit panel³ moeten we voorzichtig zijn met de conclusies die we hieruit trekken.

Figuur 4.2 Participatie naar wens van mensen met een lichamelijke beperking op deelgebieden (percentages)

$N_{MKvL2016} = 1025$; $N_{MKvL2018} = 1467$; $N_{MKvL2019} = 1525$

³ De respondenten van dit panel zijn niet systematisch geworven, de resultaten zijn niet gewogen met een standaardpopulatie en er is niet statistisch getoetst

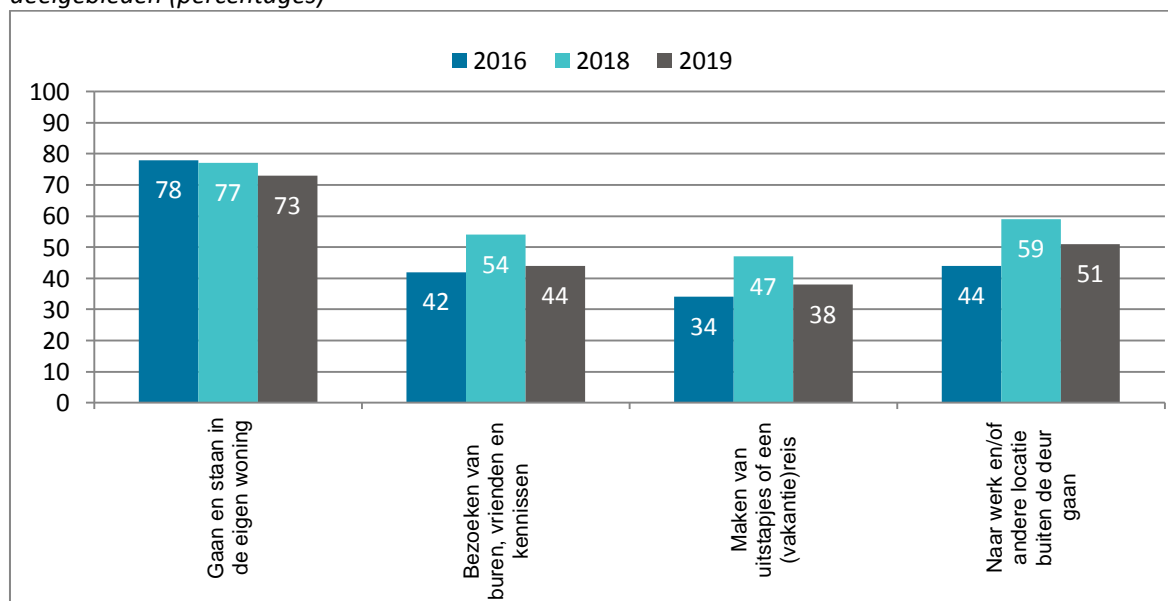
4.2 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een verstandelijke beperking

Participeren naar wens op deelgebieden

Figuur 4.3 geeft voor de jaren 2016, 2018 en 2019 het percentage weer van mensen met een verstandelijke beperking (MKvL) dat aangeeft (zeer) goed te kunnen participeren zoals zij dat willen op de volgende deelgebieden: (1) gaan en staan in de eigen woning, (2) het bezoeken van burens, vrienden en kennissen, (3) het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis, en (4) naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan.

Ongeveer driekwart van de mensen met een verstandelijke beperking geeft aan te kunnen gaan en staan in de eigen woning waar zij dat willen. Ongeveer de helft van de mensen met een verstandelijke beperking geeft aan burens, vrienden en kennissen te kunnen bezoeken wanneer zij dat willen, uitstapjes of een (vakantie)reis te kunnen maken en naar werk en/of een andere locatie buiten de deur te kunnen gaan zoals zij dat willen. Het percentage mensen dat aangeeft te kunnen participeren zoals zij dat willen daalt licht tussen 2016 en 2019⁴ voor gaan en staan in de eigen woning en stijgt licht tussen 2016 en 2019⁵ voor de overige drie deelgebieden. Vanwege het kleine aantal respondenten en de totstandkoming van de cijfers van dit panel kunnen echter geen conclusies betreffende de significantie van deze veranderingen worden getrokken.

Figuur 4.3 Het kunnen participeren zoals zij dat willen van mensen met een verstandelijke beperking op deelgebieden (percentages)

$N_{MKvL2016} = 64$; $N_{MKvL2018} = 87$; $N_{MKvL2019} = 104$

^{4,3} Deze verandering moet met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, omdat de respondenten van dit panel niet systematisch geworven zijn, de resultaten niet zijn gewogen met een standaardpopulatie en de verandering niet statistisch is getoetst.

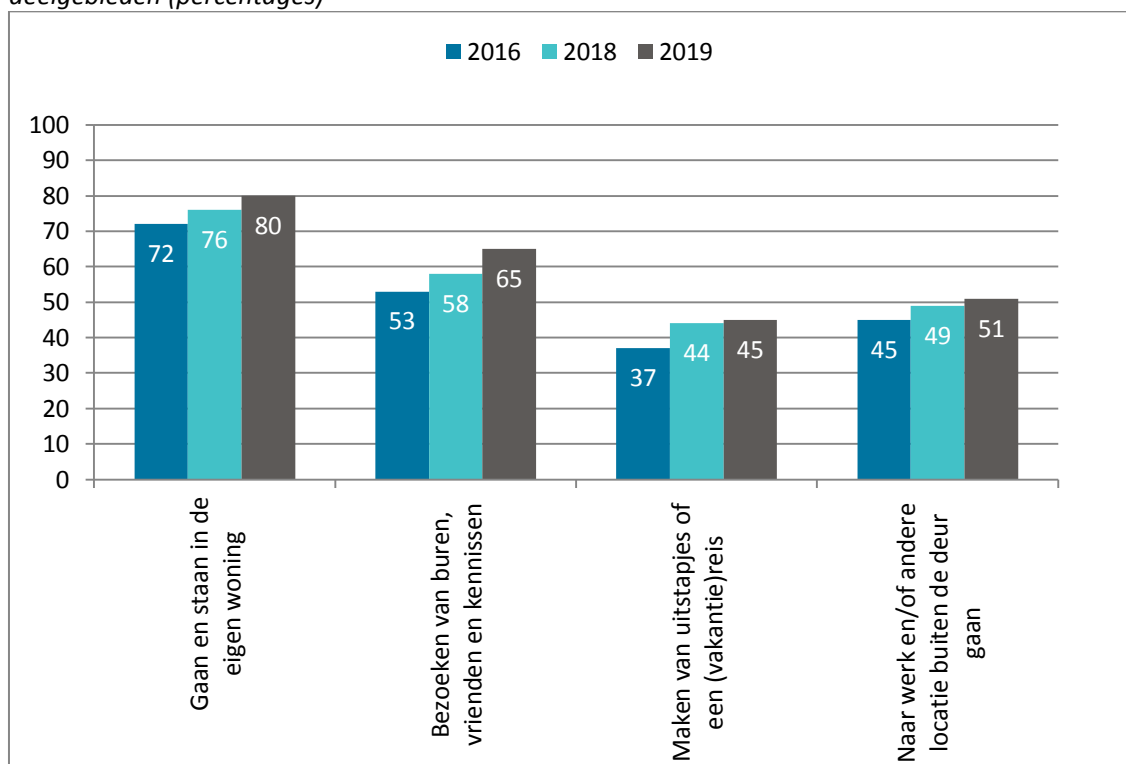
4.3 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een zintuiglijke beperking

Participeren naar wens op deelgebieden

Figuur 4.4 geeft voor de jaren 2016, 2018 en 2019 het percentage weer van mensen met een zintuiglijke beperking (MKvL) dat aangeeft (zeer) goed te kunnen participeren zoals zij dat willen op de volgende deelgebieden: (1) gaan en staan in de eigen woning, (2) het bezoeken van burens, vrienden en kennissen, (3) het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis, en (4) naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan.

Ongeveer driekwart van de mensen met een zintuiglijke beperking geeft aan te kunnen gaan en staan in de eigen woning waar zij dat willen. Meer dan de helft van de mensen geeft aan burens, vrienden en kennissen te kunnen bezoeken zoals zij dat willen. Minder dan de helft geeft aan uitstapjes of een (vakantie)reis te kunnen maken of naar werk en/of een andere locatie buiten de deur te kunnen gaan zoals zij dat willen. Het percentage mensen dat aangeeft te kunnen participeren zoals zij dat willen op de verschillende deelgebieden stijgt licht tussen 2016 en 2019⁶. Vanwege de totstandkoming van de cijfers van dit panel kunnen echter geen conclusies over de significantie van deze toename worden getrokken.

Figuur 4.4 Het kunnen participeren zoals zij dat willen van mensen met een zintuiglijke beperking op deelgebieden (percentages)

$N_{MKvL2016} = 196$; $N_{MKvL2018} = 299$; $N_{MKvL2019} = 285$

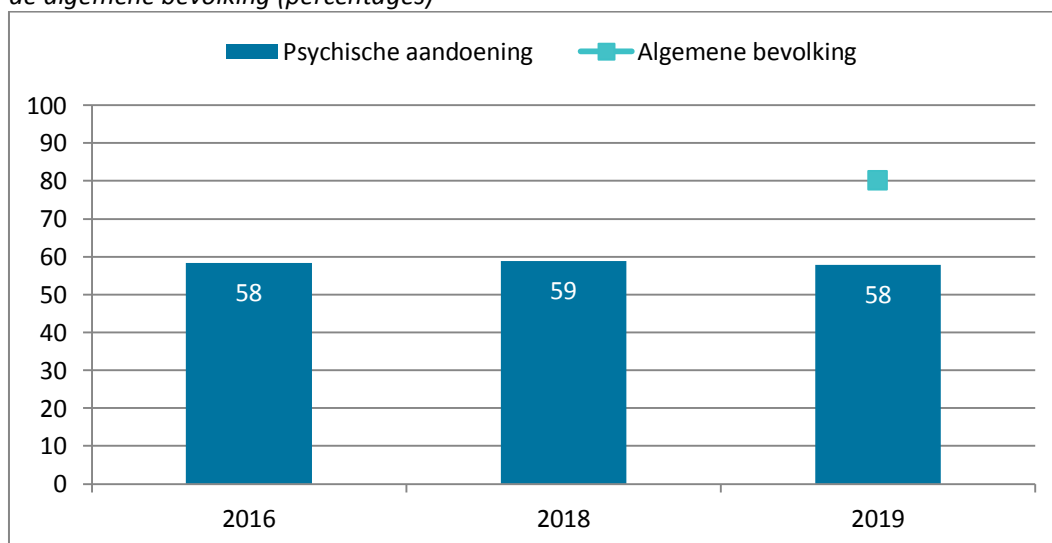
⁶ Deze stijging moet met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, omdat de respondenten van dit panel niet systematisch geworven zijn, de resultaten niet zijn gewogen met een standaardpopulatie en de toename niet statistisch is getoetst.

4.4 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een psychische aandoening

Meetellen in de maatschappij

In Figuur 4.5 en Tabel 4.3 wordt voor de jaren 2016, 2018 en 2019 het percentage mensen met een psychische aandoening (PPG) en de algemene bevolking (CoPa) weergegeven dat aangeeft (een beetje) het gevoel te hebben mee te tellen in de maatschappij. Mensen met een psychische aandoening hebben vaker het gevoel dat zij niet meetellen in de maatschappij dan de algemene bevolking in 2019. Over de jaren 2016 tot en met 2019 is deze ervaring over het meetellen in de maatschappij stabiel gebleven voor de mensen met een psychische aandoening.

Figuur 4.5 Het gevoel mee te tellen in de maatschappij van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking (percentages)

$N_{PPG2016} = 1.395$; $N_{PPG2018} = 1.079$; $N_{PPG2019} = 804$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{algbev2019} = 1.049$

Tabel 4.3 Het gevoel mee te tellen in de maatschappij van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking (percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen)*

Deelgebied	Mensen met een psychische aandoening			Algemene bevolking		
	2016	2018	2019	2016	2018	2019
Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij	58 (55-60)	59 (55-61)	58 (55-61)	-	-	80 (76-84)

$N_{PPG2016} = 1.395$; $N_{PPG2018} = 1.079$; $N_{PPG2019} = 804$; $N_{algbev2019} = 1.009^{**}$

Deze percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages.

*Deze indicator is bij de algemene bevolking voor het eerst gemeten in 2019.

**Gegevens over deze indicator waren bij de algemene bevolking alleen beschikbaar voor de papieren versie van de vragenlijsten, wat resulteert in een kleiner aantal deelnemers.

Participeren naar wens en vermogen

In 2019 is aan mensen met een psychische aandoening (PPG) gevraagd in hoeverre zij de mogelijkheid hebben om te leven zoals zij dat willen. In Tabel 4.4 wordt voor 2019 het percentage mensen met een psychische aandoening en mensen uit de algemene bevolking weergegeven dat aangeeft (zeer) goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen. In 2019 geven minder mensen met een psychische aandoening aan dat ze (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen dan de algemene bevolking dit aangeeft.

Tabel 4.4 Mensen met een psychische aandoening en uit de algemene bevolking die (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen (percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen), 2019

Deelgebied	Mensen met een psychische aandoening	Algemene bevolking
Mogelijkheid om te leven zoals ik het wil	39 (36-43)	77 (73-81)

$N_{PPG2019} = 804$; $N_{algbev2019} = 1.049$

5 Cluster 3: Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt

In cluster 1 is beschreven hoeveel er feitelijk geparticipeerd wordt door de verschillende doelgroepen op de deelgebieden. In dit hoofdstuk wordt participatie beschreven op die deelgebieden waarvan de deelnemers zelf hebben aangegeven dat zij die belangrijk vinden. Voor de terreinen waarop men het belangrijk vindt te kunnen participeren, wordt de participatie van mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) weergegeven voor de jaren 2016, 2018 en 2019. Voor het jaar 2019 wordt dit tevens weergegeven voor mensen met een psychische aandoening (PPG). Ter vergelijking wordt dezelfde maat voor de drie jaren ook voor de algemene bevolking weergegeven (dit is niet mogelijk voor openbaar vervoer en betaald werk in 2018). Dit laat zien hoe mensen participeren op terreinen die er voor hen echt toe doen.

Voor de deelgebieden gebruik openbaar vervoer en betaald werk zijn dezelfde vragen gebruikt als in cluster 1; de cijfers uit cluster 1 en cluster 3 op deze deelgebieden kunnen dan ook worden vergeleken. De twee andere indicatoren uit cluster 3 (maandelijks sporten in georganiseerd verband en maandelijks gebruik maken van een attractie, museum, bioscoop of theater) kunnen niet vergeleken worden met cijfers uit cluster 1, omdat dit een andere vraagstelling betreft.

Box 4: Overzicht kernbevindingen cluster 3

Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt

- Zowel mensen met een lichamelijke beperking als mensen met een psychische aandoening geven minder vaak aan dat zij participatie op de vier deelgebieden belangrijk vinden dan de algemene bevolking. Een uitzondering is het gebruik kunnen maken van openbaar vervoer, dat door mensen met een psychische aandoening vaker belangrijk gevonden wordt dan door de algemene bevolking.
- Het grootste verschil met de algemene bevolking is voor mensen met een lichamelijke beperking het belang dat gehecht wordt aan sporten in georganiseerd verband of een vereniging. Voor mensen met een psychische aandoening is het grootste verschil met de algemene bevolking het belang dat gehecht wordt aan betaald werk.
- Voor zowel mensen met een lichamelijke beperking of een psychische aandoening als de algemene bevolking geldt dat de participatie op de deelgebieden hoger ligt voor mensen die participatie op dit betreffende deelgebied belangrijk vinden.
- De participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt, ligt lager bij mensen met een lichamelijke beperking dan in de algemene bevolking. De grootste afstand is hierbij te zien in het hebben van betaald werk.
- Voor mensen met een psychische aandoening die het gebruik van openbaar vervoer belangrijk vinden, ligt de participatie op dit deelgebied hoger dan in de algemene bevolking. Op de overige deelgebieden ligt de participatie lager.
- Het verschil in participatie tussen de mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening en de algemene bevolking is in cluster 3 kleiner dan in cluster 1.

5.1 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een lichamelijke beperking

In Figuur 5.1 en Tabel 5.1 wordt, voor diegenen die het betreffende deelgebied belangrijk vinden, aangegeven welk percentage mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) en uit de algemene bevolking (CoPa) in de jaren 2016, 2018 en 2019 (1) af en toe of regelmatig gebruik maakt van het openbaar vervoer; (2) minimaal 12 uur per week betaald werk verricht; (3) minimaal maandelijks sport in georganiseerd verband of een vereniging; en (4) minimaal maandelijks gebruikmaakt van tenminste één van de volgende voorzieningen: attractie, museum, bioscoop, of theater.

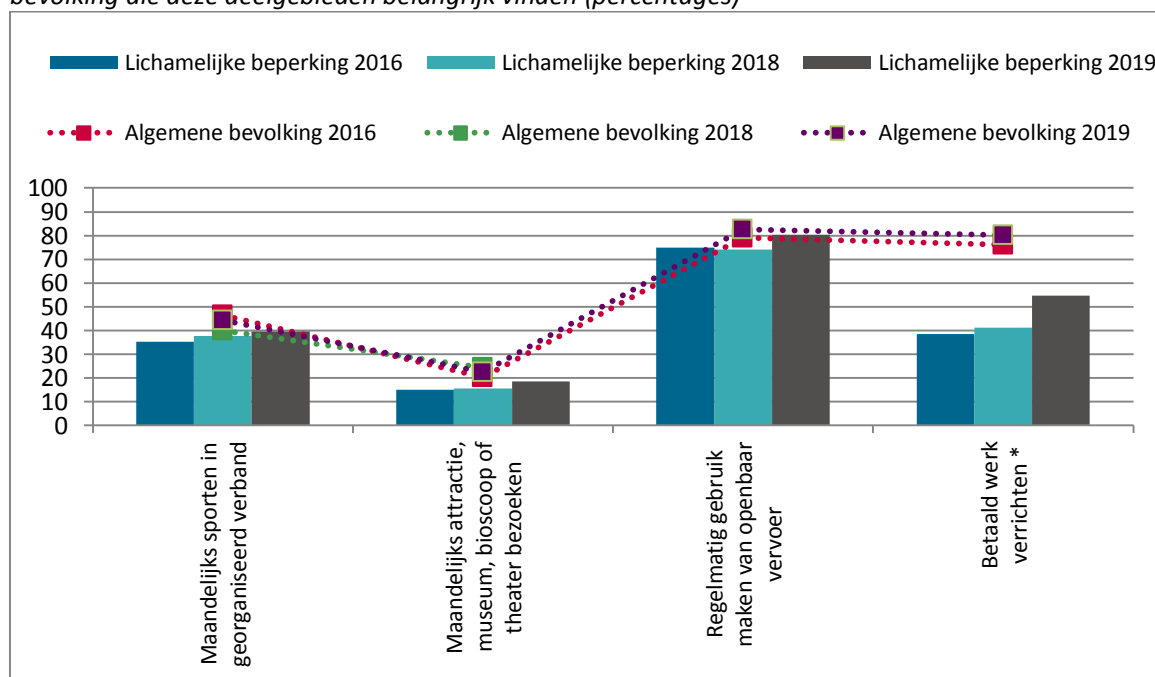
Mensen met een lichamelijke beperking geven minder vaak aan dat zij participeren in deze vier deelgebieden belangrijk vinden dan mensen in de algemene bevolking. Het merendeel van de mensen met een lichamelijke beperking vindt het in 2016, 2018 en 2019 belangrijk om een attractie, museum, bioscoop of theater te kunnen bezoeken (72%, 73% en 68% respectievelijk). Dit wordt ook in de algemene bevolking belangrijk gevonden (82%, 77% en 86% respectievelijk). Tevens vindt een groot deel van de mensen met een lichamelijke beperking onder de 65 jaar het belangrijk om betaald werk te kunnen doen (76% in 2016, 70% in 2018 en 66% in 2019). In de algemene bevolking wordt hier het meeste belang aan gehecht (93% van de respondenten onder de 65 jaar in 2016 en 89% in 2019⁷). Hiernaast vindt ongeveer twee derde van de mensen met een lichamelijke beperking het in 2016, 2018 en 2019 belangrijk om gebruik te kunnen maken van het openbaar vervoer (60%, 59% en 61% respectievelijk). Ook in de algemene bevolking wordt dit belangrijk gevonden (67% in 2016 en 72% in 2019). Een minder groot deel van de mensen met een lichamelijke beperking vindt het belangrijk om naar een sportvereniging te kunnen gaan (46%, 48% en 46%). Binnen de algemene bevolking wordt dit belangrijker gevonden (68%, 71% en 74%).

Over het algemeen ligt de participatie op belangrijke terreinen van mensen met een lichamelijke beperking in de drie jaren (iets) lager dan de participatie van de algemene bevolking. De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij het deelgebied betaald werk. Ongeveer 80% van de mensen in de algemene bevolking onder de 65 jaar die het belangrijk vinden om betaald werk te kunnen verrichten, heeft betaald werk voor 12 uur of meer per week. Dit percentage schommelt voor mensen met een lichamelijke beperking tussen de 39 en 55 procent.

Trendanalyses over de drie jaren laten zien dat er tussen 2016 en 2019 bij mensen met een lichamelijke beperking geen toe- of afname heeft plaatsgevonden in participatie op terreinen die voor hen belangrijk zijn (Tabel 5.2). In de algemene bevolking was er daarentegen een toename in participatie op drie terreinen die voor hen belangrijk zijn, namelijk: (1) het maandelijks kunnen bezoeken van een attractie, museum, bioscoop of theater; (2) het gebruik van openbaar vervoer; en (3) het hebben van betaald werk. Door de stabiliteit in de cijfers van mensen met een lichamelijke beperking en de toename van participatie van de algemene bevolking, is het verschil in participatie tussen mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking groter geworden.

⁷ Het percentage van 2019 is hier niet gewogen met de standaardpopulatie. In 2019 vonden alle respondenten in de leeftijdscategorie 15-39 jaar het belangrijk om betaald werk te hebben.

Figuur 5.1 Participatie op deelgebieden door mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking die deze deelgebieden belangrijk vinden (percentages)

$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

* Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Tabel 5.1 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking (percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	Mensen met een lichamelijke beperking			Algemene bevolking		
	2016	2018	2019	2016	2018	2019
Maandelijks sporten in georganiseerd verband	35 (30-41)	38 (32-44)	40 (33-46)	47 (42-51)	40 (35-45)	44 (40-49)
Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater bezoeken	15 (12-19)	15 (12-19)	19 (14-23)	20 (17-24)	24 (20-29)	22 (18-27)
(Gebruik maken van openbaar vervoer	75 (71-79)	74 (69-79)	80 (76-85)	79 (75-83)	-	83 (79-86)
Betaald werk*	39 (31-46)	41 (32-50)	55 (45-64)	76 (72-81)	-	80 (76-85)

$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$

* Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Tabel 5.2 Trends in participatie op belangrijkste deelgebieden van mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019

Deelgebied	Mensen met een lichamelijke beperking	Algemene bevolking
	2016-2019	2016-2019
Maandelijks kunnen sporten in georganiseerd verband	Geen	Geen
Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater kunnen bezoeken	Geen	Toename
Gebruik van openbaar vervoer	Geen	Toename
Betaald werk*	Geen	Toename

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Geen: geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (Zie Box 1)

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar.

Vergelijking feitelijke participatie en participatie op belangrijke deelgebieden

Als we cluster 1 en cluster 3 op de deelgebieden gebruik openbaar vervoer en betaald werk vergelijken, is te zien dat de participatie hoger is wanneer mensen met een lichamelijke beperking aangeven dat deze onderdelen van belang voor ze zijn. Waar iets meer dan de helft van de mensen aangeeft te participeren op het gebied van openbaar vervoer (53%-60%, cluster 1), is dit voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden driekwart van de mensen (74%-80%, cluster 3). Ook voor het deelgebied 'betaald werk' is dit zichtbaar. Waar ongeveer een derde van de mensen met een lichamelijke beperking onder de 65 jaar aangeeft betaald werk te hebben (28%-33%, cluster 1), ligt dit percentage voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden hoger (39%-55%, cluster 3). Ditzelfde patroon in participatie op deze deelgebieden is zichtbaar wanneer cluster 1 met cluster 3 vergeleken wordt in de algemene bevolking. Participatie op deze deelgebieden is hoger voor mensen die deze deelgebieden belangrijk vinden.

5.2 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een psychische aandoening

In 2019 is aan mensen met een psychische aandoening (PPG) die het betreffende deelgebied belangrijk vinden, gevraagd in hoeverre zij (1) af en toe of regelmatig gebruik maken van het openbaar vervoer; (2) minimaal 12 uur per week betaald werk verrichten; (3) minimaal maandelijks sporten in georganiseerd verband of een vereniging; en (4) minimaal maandelijks gebruik maken van tenminste één van de volgende voorzieningen: attractie, museum, bioscoop, of theater. In Tabel 5.3 worden hiervan de percentages weergegeven voor mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking.

Mensen met een psychische aandoening vinden het gebruik kunnen maken van openbaar vervoer belangrijker dan de algemene bevolking (77% tegenover 72%). Het belang dat gehecht wordt aan participatie op de overige deelgebieden is lager voor mensen met een psychische aandoening dan voor mensen uit de algemene bevolking. Zo vindt 75% van de mensen met een psychische aandoening het belangrijk om een attractie, museum, bioscoop of theater te kunnen bezoeken, tegenover 86% in de algemene bevolking. Ongeveer de helft van de mensen met een psychische aandoening vindt het belangrijk om betaald werk te kunnen doen of naar een sportvereniging te gaan (51% en 54% respectievelijk), tegenover 89% en 74% in de algemene bevolking. Over het algemeen ligt de

participatie op terreinen die mensen met een psychische aandoening in 2019 belangrijk vinden (iets) lager dan de participatie van de algemene bevolking. Een uitzondering hierop is het openbaar vervoer, dat vaker gebruikt wordt door mensen met een psychische aandoening die dit belangrijk vinden dan door mensen uit de algemene bevolking.

Tabel 5.3 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking (percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen), 2019

Deelgebied	Mensen met een psychische aandoening	Algemene bevolking
Maandelijks sporten in georganiseerd verband	41 (36-45)	44 (40-49)
Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater bezoeken	19 (16-22)	22 (18-27)
(Gebruik maken van openbaar vervoer	86 (83-89)	83 (79-86)
Betaald werk*	36 (31-41)	80 (76-85)

$N_{PPG2019} = 804$; $N_{algbev2019} = 1.049$

De percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages.

* Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Vergelijking feitelijke participatie en participatie op belangrijke deelgebieden

Als we cluster 1 en cluster 3 in het jaar 2019 op de deelgebieden gebruik openbaar vervoer en betaald werk vergelijken, is te zien dat de participatie hoger is wanneer mensen met een psychische aandoening aangeven dat deze onderdelen van belang zijn voor hen. Waar driekwart van de mensen aangeeft te participeren op het gebied van openbaar vervoer (75%, cluster 1), is dit voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden zelfs 86% (cluster 3). En waar ongeveer een vijfde van de mensen met een psychische aandoening onder de 65 jaar aangeeft betaald werk te hebben (21%, cluster 1), is dit voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden meer dan een derde (36%, cluster 3). Net als bij mensen met een lichamelijke beperking, is de participatie op deze deelgebieden hoger voor mensen met een psychische aandoening die deze deelgebieden belangrijk vinden.

6 Conclusie

In juli 2016 is in Nederland het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een beperking geratificeerd. Het verdrag benadrukt de gelijkwaardigheid van mensen met een beperking en streeft naar een betere positie van deze mensen in de samenleving. De Nederlandse overheid heeft op basis van dit verdrag het programma 'Onbeperkt meedoen!' ontwikkeld, om mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen te laten meedoen aan de samenleving. Het hoofddoel is dat zij merkbaar minder drempels tegenkomen die het meedoen in de weg staan. Het Nivel werkt samen met het RIVM, het Trimbos-instituut en de Patiëntenfederatie sinds 2019 aan de monitoring van Onbeperkt meedoen!

Algemeen beeld

Uit het onderzoek is gebleken dat mensen met een beperking op vrijwel alle deelgebieden van maatschappelijke participatie minder (naar wens en vermogen) meedoen dan de algemene bevolking. Met name op het gebied van betaald werk is het verschil in participatie groot. De participatie op verschillende deelgebieden ligt hoger wanneer gekeken wordt naar mensen die deze deelgebieden belangrijk vinden. Het verschil met de algemene bevolking is dan kleiner.

De ontwikkelingen in participatie van mensen met een beperking en de algemene bevolking gaan niet altijd gelijk op. Hierdoor wordt het verschil tussen mensen met een beperking en de algemene bevolking op sommige deelgebieden groter en op andere deelgebieden kleiner. Trendanalyses laten zien dat de participatie van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking over de jaren 2016, 2018 en 2019 op de meeste deelgebieden stabiel is gebleven of is afgenomen. De participatie van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking is tussen 2016 en 2019 op de meeste deelgebieden stabiel gebleven en/of toegenomen.

Ontwikkelingen in feitelijke participatie

Met name op het gebied van betaald werk ligt de participatie van mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening een stuk lager dan die van de algemene bevolking. Voor mensen met een psychische aandoening is dit zelfs het enige deelgebied waarop de participatie is afgenomen over de jaren. Ook de participatie van mensen met een verstandelijke beperking in (on)betaald werk is over de jaren afgenomen. Uit deze cijfers komt duidelijk naar voren dat mensen met een beperking voor wat betreft (betaald) werk minder goed mee kunnen doen dan de algemene bevolking. Dit suggereert dat zij veel drempels ervaren in het vinden en behouden van (betaald) werk. Andere deelgebieden van participatie laten een wisselend beeld zien voor de verschillende groepen. Ten eerste lijken mensen met een lichamelijke beperking minder drempels te ervaren bij het ontmoeten van vrienden; hun participatie is daarin bijna gelijk aan die van de algemene bevolking. Mensen met een psychische of verstandelijke beperking lijken hierbij echter wel veel drempels te ervaren. Ook komen mensen met een beperking minder vaak dagelijks buitenshuis dan de algemene bevolking, en met name bij mensen met een verstandelijke beperking is dit verschil groot. Ten tweede is het gebruik van buurtvoorzieningen bij mensen met een psychische beperking toegenomen en daarmee bijna gelijk aan dat van de algemene bevolking. Ook in de algemene bevolking is het gebruik van buurtvoorzieningen over de jaren toegenomen. Bij andere groepen zien we echter een ander beeld: bij mensen met een lichamelijke beperking is het gebruik van buurtvoorzieningen afgenomen en voor mensen met een verstandelijke beperking is dit gelijk gebleven. Hierdoor is het verschil in participatie tussen mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en de algemene bevolking groter geworden.

Ten derde is het maandelijks deelnemen aan een verenigingsactiviteit of het volgen van een cursus zowel voor de algemene bevolking als mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking stabiel gebleven. Waar de participatie van mensen met een lichamelijke beperking hier nog redelijk laag ligt, ligt participatie van mensen met een verstandelijke beperking hier juist iets hoger dan bij de algemene bevolking. Het is hierbij wel belangrijk te vermelden dat een groot deel van deze activiteiten voor mensen met een verstandelijke beperking is georganiseerd. De participatie van mensen met een psychische aandoening in verenigingsactiviteiten of cursussen is over de jaren toegenomen en komt daarmee steeds dichtbij het niveau van de algemene bevolking te liggen. Tot slot is bij mensen met een psychische aandoening het gebruik van openbaar vervoer toegenomen over de jaren en ligt dit percentage hoger dan in de algemene bevolking. Het verschil in het gebruik van het openbaar vervoer tussen mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en de algemene bevolking is juist groter geworden.

Ontwikkelingen in participatie naar wens en vermogen

Het gevoel mee te tellen is een belangrijke graadmeter voor de ervaren gelijkwaardigheid tussen mensen. De meerderheid (ongeveer twee derde) van de mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening heeft het gevoel dat zij meetelt in de maatschappij. Het percentage mensen dat het gevoel heeft mee te tellen in de samenleving ligt lager dan in de algemene bevolking. Gezien het verschil tussen de groepen lijkt hier nog een weg te gaan.

Het verschil in de mogelijkheid om te leven zoals men wil tussen mensen met een beperking en de algemene bevolking wordt groter. Mensen met een lichamelijke beperking geven aan dat deze mogelijkheden over de afgelopen jaren voor hen zijn afgenomen. Bij mensen met een psychische aandoening hebben we dit in 2019 voor het eerst gemeten, maar vonden we dat mensen in de algemene bevolking ongeveer twee keer zo vaak aangeven (zeer) goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij willen. Dit betekent dat er door mensen met een beperking nog merkbaar meer drempels worden ervaren bij het vormgeven van hun leven dan door mensen zonder beperking.

Ontwikkelingen in participatie op deelgebieden van persoonlijk belang

Wanneer men het belangrijk vindt om op een bepaald deelgebied te participeren, dan wordt in dat deelgebied ook meer geparticipeerd. De verschillen met de algemene bevolking worden dan kleiner, maar voor mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening is de participatie dan nog steeds lager. Wederom zien we dat participatie in betaald werk hierin de grootste verschillen laat zien tussen mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking. Over de jaren blijft participatie op deelgebieden die door de deelnemers zelf als belangrijk worden aangeduid, stabiel voor mensen met een lichamelijke beperking. In de algemene bevolking is participatie op drie van de vier deelgebieden toegenomen. Ook voor mensen met een psychische aandoening geldt dat zij op drie deelgebieden dichtbij het niveau van de algemene bevolking komen, maar dat er een groot verschil blijft in betaald werk. Deze bevindingen sluiten aan bij de ontwikkelingen in de feitelijke participatie en laten zien dat mensen met een beperking bij betaald werk veel drempels ervaren.

Tot slot

Het doel van Onbeperkt meedoen! en het VN-verdrag komt op sommige terreinen dichterbij dan op andere. Op sommige terreinen kruipt de participatie richting de participatiegraad van de algemene bevolking. Op andere terreinen loopt de participatie juist verder uiteen. Deze ontwikkelingen variëren ook tussen de verschillende doelgroepen. Vervolgonderzoek om deze verschillen te kunnen verklaren is belangrijk. Dit onderzoek kan onder meer laten zien of er op de terreinen waar de participatie stijgt inspanningen zijn gepleegd, of dat er meer bewustwording is gekomen dan op andere terreinen.

Het doel van dit onderzoek is om de overkoepelende indicatoren van het programma Onbeperkt meedoen! te monitoren. Dat betekent dat er regelmatig metingen worden uitgevoerd om de ontwikkelingen van de verschillende doelgroepen op het gebied van participatie te volgen. In 2021 komt het eindrapport uit. Hiervoor vinden in 2020 nieuwe metingen plaats. Van deze metingen maken enkele extra vragen deel uit die de context van de uitkomsten meer zichtbaar zullen maken. Hierdoor kan meer duiding worden gegeven aan de ervaringen van mensen met een beperking met participatie.

Literatuur

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015, 10 juli). Gezondheid, aandoeningen, beperkingen; persoonskenmerken, 2010-2013 [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81173NED/table?fromstatweb>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019, 17 mei). Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?ts=1570517567001>
- Grosscurt, R., Knapen, J., Menting, J., Hulsbosch, L., & Boeije, H. (2019). Meting overkoepelende indicatoren Programma Onbeperkt Meedoen! 2016-2018. Utrecht: Nivel, Patiëntenfederatie Nederland, Trimbos-instituut.
- Klerk, M. de, Fernee, H., Woittiez, I., & Ras, M. (2012). Factsheet mensen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen. Den Haag: SCP.
- Maas, J.M.A.G, Serail, S., & Janssen, A.J.M. (1988). Frequentie-onderzoek geestelijk gehandicapten 1986. Tilburg: IVA.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2016). VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2016/12/23/vn-verdrag-inzake-de-rechten-van-personen-met-een-handicap>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2018). Programma VN-verdrag Onbeperkt meedoen! Implementatie VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Onderzoek Zorg Gebruik. SCP/CBS (OZG '14-OZG '16), SCP bewerking.
- Place, C., Hulsbosch, L., Michon, H. (2014). Representativiteit panel Psychisch Gezien (notitie panel Psychisch Gezien). Utrecht: Trimbos-instituut.
- Van Hees, S., Oldenkamp, M., de Putter, I., van der Hoek, L., & Boeije, H. (2018). Participatiemonitor 2008-2016: Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking en ouderen. Utrecht: Nivel.
- Van Schroyen Lantman-de Valk, H.M.J., van Heurn-Nijsten, E.W.A., & Wullink, M. (2002). Prevalentie-onderzoek mensen met een verstandelijke beperking in Nederland. Maastricht: Universiteit Maastricht.
- Woittiez, I., Eggink, E., & Ras, M. (2019). Het aantal mensen met een lichte verstandelijke beperking – een schatting. Den Haag: SCP.

Bijlage A Operationalisering van alle indicatoren

Hieronder beschrijven we de uitwerking en invulling van de drie clusters van indicatoren voor de verschillende doelgroepen.

A.1 Cluster 1 Feitelijke participatie op domeinen

Mensen met een lichamelijke beperking

Hiervoor gebruiken we gegevens uit het NPCG voor mensen met een lichamelijke beperking. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting van respectievelijk 2016 en 2018 en de tweede meting waarin ook 2019 meegenomen is. Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking (CoPa). Voor cluster 1 zijn de volgende vragen geselecteerd:

1. Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit	Is/zijn niet in mijn buurt aanwezig
Supermarkt	☐	☐	☐	☐
Andere winkels	☐	☐	☐	☐
Bibliotheek	☐	☐	☐	☐
Bank, postkantoor	☐	☐	☐	☐
Buurthuis	☐	☐	☐	☐
Parken en groenvoorzieningen	☐	☐	☐	☐
Pinautomaat	☐	☐	☐	☐

2. Dagelijks buitenshuis

Over het algemeen, hoe vaak komt u buitenshuis of gaat u ergens naar toe?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Minder dan 1x per maand

3. Gebruik openbaar vervoer

Maakt u weleens gebruik van het openbaar vervoer zoals de bus, trein, metro, tram of Regiotaxi?

- Nee
- Ja, af en toe
- Ja, regelmatig

4. Betaald werk

Verricht u momenteel betaald werk (als werknemer of zelfstandig ondernemer)?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- Nee
- Ja, ... uur per week als werknemer
- Ja, ... uur per week als zelfstandig ondernemer

5. Vrijwilligerswerk

Doet u vrijwilligerswerk? Hieronder wordt verstaan: werk dat in georganiseerd verband onbetaald wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld voor een sportvereniging, kerk/moskee, school, politieke partij)

- Nee
- Ja, ... uur per week

6. Opleiding/werkgerelateerde cursus

Volgt u op dit moment een (vervolg)opleiding of een werkgerelateerde cursus? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ja, een werkgerelateerde cursus
- Ja, een voltijd (vervolg)opleiding
- Ja, een deeltijd (vervolg)opleiding
- Nee

7. Maandelijks minimaal één van onderstaande uitgaansgelegenheden bezoeken

Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak u ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit
Uitgaan naar restaurant, café	☐	☐	☐	☐
Bezoeken van een attractie of museum	☐	☐	☐	☐
Uitgaan naar bioscoop of theater	☐	☐	☐	☐

8. Maandelijks minimaal één van onderstaande verenigingsactiviteiten doen of een cursus volgen

1. Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak u ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit
Sporten (in georganiseerd verband of een vereniging)	☐	☐	☐	☐
Deelname aan verenigingen, zoals zang-, muziek-, toneel- of hobbyvereniging	☐	☐	☐	☐
Deelname aan religieuze bijeenkomst	☐	☐	☐	☐

2. Volgt u of heeft u in [jaartal] één of meerdere cursussen gevolgd voor uw plezier of uw persoonlijke ontwikkeling? Bijvoorbeeld een kookcursus of computercursus.

- Ja, namelijk de cursus(sen):
- Nee

9. Maandelijks vrienden ontmoeten

Hoe vaak ontmoet u de volgende mensen? Het gaat uitsluitend om ontmoetingen met mensen die niet bij u in huis wonen en met wie u minimaal een (kort) gesprek voert (niet alleen een begroeting).

	Minstens 1x per week	2x per maand	1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Heb ik niet
Uw vrienden of echt goede kennissen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mensen met een verstandelijke beperking

In de Nivel Participatiemonitor worden vragen voorgelegd aan naasten van mensen met een verstandelijke beperking. Deze vragen zijn iets anders dan de vragen die gesteld worden aan mensen met een lichamelijke beperking. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting in respectievelijk 2016 en 2018 en de tweede meting waarin ook 2019 is meegenomen. Daarnaast vergelijken we de uitkomsten met de algemene bevolking (met uitzondering van de woonsituatie).

1. Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt uw naaste gebruik van de onderstaande voorzieningen in zijn/haar buurt?

	Regelmatig	Soms	(Vrijwel) nooit		
			Niet in zijn/haar buurt aanwezig	Geen interesse/ niet nodig	Kan hij/zij niet (alleen) vanwege zijn/haar beperking(en)
Supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
Andere winkels	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotheek	☐	☐	☐	☐	☐
Bank, postkantoor	☐	☐	☐	☐	☐
Buurthuis	☐	☐	☐	☐	☐
Parken en groenvoor- zieningen	☐	☐	☐	☐	☐
Pinautomaat	☐	☐	☐	☐	☐

2. Dagelijks buitenshuis in buurt of regio

Over het algemeen, hoe vaak gaat uw naaste ergens naar toe in zijn/haar buurt of regio?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Minder dan 1 x per maand
- Weet ik niet

3. Gebruik openbaar vervoer

Als uw naaste wat verder weg ergens naar toe gaat, hoe gaat hij/zij dan? *(meerdere antwoorden mogelijk)*

- Met de auto, als bestuurder van de auto
- Met brommer, fiets, scootmobiel of rolstoel
- **Met het openbaar vervoer, zoals de bus, trein, metro, tram**
- **Met de Regiotaxi (openbaar vervoer, van deur tot deur op afroep) zonder gebruik van een speciale pas (bijvoorbeeld een Wmo-pas)**
- Met speciaal vervoer van de instelling of wooncentrum, bijvoorbeeld busje of taxi
- Met andere vormen van speciaal vervoer, zoals Valys-vervoer, de Wmo-deeltaxi of gebruik van de Regiotaxi **met** een speciale pas (bijvoorbeeld een Wmo-pas)
- Gebracht en gehaald door partner, familie of vrienden
- Anders, namelijk:
- Weet ik niet

4. Doet (on)betaald werk

Welke dagactiviteit doet uw naaste met een verstandelijke beperking **normaal gesproken**? *(Meerdere antwoorden mogelijk)*

- Betaald werk bij een gewone werkgever
- Betaald werk bij een apart bedrijf van de sociale werkvoorziening/werkplaats (gesubsidieerd via de Wet sociale werkvoorziening [Wsw])
- Betaald werk bij een gewone werkgever met ondersteuning van een begeleider of jobcoach of met aanpassing van de werkplek (bijvoorbeeld gesubsidieerd via de Participatiewet of via de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) als onderdeel van een re-integratietraject)
- Onbetaald werk of vrijwilligerswerk buitenshuis of stage
- Leerwerkplek, losgekoppeld van de zorginstelling (bijvoorbeeld op een zorgboerderij of in een winkeltje)
- Mijn naaste gaat niet naar school of naar een dagactiviteitscentrum en heeft geen werk buitenshuis
- Anders, namelijk:
- Weet ik niet

5. Maandelijks minimaal één van onderstaande uitgaansgelegenheden bezoeken

1. Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak uw naaste met een verstandelijke beperking ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Weet ik niet
Uitgaan naar een restaurant, café enzovoorts	☐	☐	☐	☐	☐
Bezoeken van een attractie of museum	☐	☐	☐	☐	☐
Uitgaan naar een bioscoop of theater	☐	☐	☐	☐	☐

Voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tevens gerapporteerd of bovenstaande activiteiten voor de doelgroep georganiseerd zijn.

2. Kunt u bij de activiteiten waaraan uw naaste deelneemt aangeven of deze speciaal georganiseerd worden voor mensen met een verstandelijke beperking?

	Speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Niet speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Weet ik niet of niet van toepassing
Uitgaan naar een restaurant, café enzovoorts	☐	☐	☐
Bezoeken van een attractie of museum	☐	☐	☐
Uitgaan naar een bioscoop of theater	☐	☐	☐

6. Maandelijks minimaal één van onderstaande verenigingsactiviteiten doen of een cursus volgen

1. Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak uw naaste met een verstandelijke beperking ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Weet ik niet
Sporten in georganiseerd verband of een vereniging	☐	☐	☐	☐	☐
Deelname aan een soos of vereniging, zoals zang-, muziek-, toneel- of hobbyvereniging	☐	☐	☐	☐	☐
Deelname aan een religieuze bijeenkomst, bijvoorbeeld in een kerk of moskee	☐	☐	☐	☐	☐

2. Volgt uw naaste of heeft uw naaste in [jaartal] één of meerdere cursussen gevolgd **voor hobby of plezier** (bijvoorbeeld een zangcursus)? We bedoelen hier **niet** een werkgerelateerde cursus of opleiding, een cursus voor persoonlijke ontwikkeling (sociale vaardigheden, opkomen voor jezelf) of een cursus om zelfstandig te wonen.

- Ja, namelijk de cursus(sen):
- Nee
- Weet ik niet

Voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tevens gerapporteerd of bovenstaande activiteiten voor de doelgroep georganiseerd zijn.

3. Kunt u bij de activiteiten waaraan uw naaste deelneemt aangeven of deze speciaal georganiseerd worden voor mensen met een verstandelijke beperking?

	Speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Niet speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Weet ik niet of niet van toepassing
Sporten, in georganiseerd verband of een vereniging	☐	☐	☐
Deelname aan een soos of vereniging, zoals een zang-, muziek-, toneel- of hobbyvereniging	☐	☐	☐
Deelname aan een religieuze bijeenkomst	☐	☐	☐
Het volgen van een cursus voor hobby of plezier	☐	☐	☐

Voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tevens gerapporteerd of zij naar een dagactiviteitencentrum gaan

4. Welke dagactiviteit doet uw naaste met een verstandelijke beperking normaal gesproken? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Dagactiviteitencentrum voor verstandelijk gehandicapten (dagbesteding, dagactiviteitencentrum voor volwassenen, dagcentrum voor ouderen [DVO], activiteitencentrum [AC])

5. Hoe vaak maakt uw naaste gebruik van de onderstaande voorzieningen in zijn/haar buurt?

	Regelmatig	Soms	(Vrijwel) nooit		
			Niet in zijn/haar buurt aanwezig	Geen interesse/niet nodig	Kan hij/zij niet (alleen) vanwege zijn/haar beperking(en)
Dagactiviteitencentrum	☐	☐	☐	☐	☐

7. Maandelijks vrienden ontmoeten

Met wie spreekt uw naaste met een verstandelijke beperking regelmatig af of onderneemt hij/zij wel eens activiteiten? En hoe vaak ongeveer? Graag op elke regel aankruisen wat van toepassing is. Het gaat uitsluitend om ontmoetingen met mensen met wie uw naaste een (kort) gesprek voert (niet alleen een begroeting). **Het gaat hierbij niet om mensen die bij uw naaste in huis of in de instelling wonen.**

	Elke dag	Minstens 1x per week	2x per maand	1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Heeft hij/zij niet	Weet ik niet
Zijn/haar vrienden of goede kennissen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Wonen in een woonwijk

Voor de groep mensen met een verstandelijke beperking wordt ook de woonsituatie gerapporteerd.

Waar woont uw naaste met een verstandelijke beperking?

- In een gewone woonwijk, **niet** aan de rand van instellingsterrein
- Dichtbij of aan de rand van een terrein waar mensen met een verstandelijke beperking wonen
- Op een instellingsterrein
- Anders, namelijk:
- Weet ik niet

Mensen met een psychische aandoening

Cluster 1 betreft vragen die structureel worden gesteld in het Panel Psychisch Gezien van het Trimbos-instituut. Voor mensen met een ernstige psychische aandoening betreft het dezelfde vragen als bij mensen met een lichamelijke beperking (zie kopje 'Mensen met een lichamelijke beperking' voor de vraagstelling):

1. Gebruik buurtvoorzieningen
2. Dagelijks buitenshuis
3. Gebruik openbaar vervoer
4. Betaald werk
5. Vrijwilligerswerk
6. Opleiding/werkgerelateerde cursus
7. Maandelijks bezoeken uitgaansgelegenheid
8. Maandelijks verenigingsactiviteit doen of het doen van een cursus
9. Maandelijks vrienden ontmoeten

Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor 2016, gedeeltelijk voor 2018 en voor 2019. Voor 2018 is een deel van de indicatoren niet beschikbaar: 1, 3, 7 en 8 (respectievelijk gebruik voorzieningen, gebruik OV, maandelijks uitgaan en maandelijkse deelname vereniging). Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking uit het Consumentenpanel.

A.2 Cluster 2 Participatie naar wens en vermogen

Mensen met een lichamelijke beperking

Voor cluster 2 is onderstaande vraag gebruikt. Deze vraag is beschikbaar voor mensen met een *lichamelijke beperking* in het NPCG van het Nivel.

De volgende vraag gaat over de invloed van uw gezondheid of beperking op de mogelijkheid om zelf te bepalen hoe uw leven eruit ziet op persoonlijk, sociaal en maatschappelijk gebied. Hierbij kunt u bijvoorbeeld denken aan de mogelijkheid om zelf te bepalen hoe u woont en waar en wanneer u gaat en staat (binnenshuis en buitenshuis). Ook kunt u denken aan de mogelijkheid om zelf de kwaliteit van uw sociale contacten te bepalen en hoe vaak u contact wilt, en om zelf te bepalen wat u wanneer wilt doen in uw vrije tijd en het (vrijwilligers)werk van uw keuze te vinden of te behouden.

Mijn mogelijkheid om te leven op de manier zoals ik het wil is:

- Zeer goed
- Goed
- Redelijk
- Matig
- Slecht

Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting en de tweede in respectievelijk 2016, 2018 en 2019. Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking uit het Consumentenpanel aan wie dezelfde vraag is gesteld. Voor 2019 is de vraag beschikbaar voor PPG, NPCG en CoPa.

Mensen met een psychische aandoening

Voor mensen met een *psychische aandoening* is een alternatieve vraag gebruikt in het Panel Psychisch Gezien die luidt:

Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij

- Eens
- Beetje eens
- Beetje oneens
- Oneens
- Geen mening

Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting en de eerste meting in respectievelijk 2016 en 2018. Voor 2019 is de vraag beschikbaar voor PPG, NPCG en CoPa.

Impact op Participatie en Autonomie

Daarnaast zijn uitkomsten van Mijnkwaliteitvanleven.nl gebruikt. Het betreft de uitkomsten van vier vragen uit de vragenlijst IPA (Impact op Participatie en Autonomie; vijfpuntsschalen: zeer goed, goed, redelijk, matig, slecht):

1. Gaan en staan in mijn eigen woning waar ik dat wil
 - Zeer goed
 - Goed

- Redelijk
 - Matig
 - Slecht
2. Het bezoeken van burens, vrienden en kennissen wanneer ik dat wil
- Zeer goed
 - Goed
 - Redelijk
 - Matig
 - Slecht
3. Het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis zoals ik dat wil
- Zeer goed
 - Goed
 - Redelijk
 - Matig
 - Slecht
4. Naar werk en/of andere locatie buiten de deur gaan zoals ik dat wil
- Zeer goed
 - Goed
 - Redelijk
 - Matig
 - Slecht

De deelnemers aan dit panel kunnen in drie groepen worden onderscheiden die van belang zijn voor de monitoring van de overkoepelende indicatoren: mensen die aangeven dat ze een lichamelijke beperking, een verstandelijke beperking, of een visuele of auditieve beperking hebben. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting en de tweede meting in respectievelijk 2016, 2018 en 2019. Deze vraag is niet beschikbaar voor de algemene bevolking.

A.3 Cluster 3 Participatie op gebieden die men belangrijk vindt

Mensen met een lichamelijke beperking

In dit cluster zijn vier vragen geselecteerd voor de groep mensen met een *lichamelijke beperking* uit het NPCG. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting en de tweede meting in respectievelijk 2016, 2018 en 2019. Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking uit het Consumentenpanel die dezelfde vragen beantwoordden. Voor de algemene bevolking hebben we voor alle vier de vragen een meting in 2016 en 2019, maar alleen voor vraag 3 en 4 ook een meting in 2018. Voor 2019 zijn deze vragen ook gesteld aan mensen met een *psychische aandoening* uit het PPG. De geselecteerde vragen zijn:

1. Van de mensen die het belangrijk vinden om gebruik te kunnen maken van het OV, het percentage dat af en toe of regelmatig gebruik maakt van OV.
2. Van de mensen die het belangrijk vinden om betaald werk te kunnen verrichten, het percentage dat betaald werk verricht.
3. Van de mensen die het belangrijk vinden om naar een sportvereniging te kunnen gaan, het percentage dat minimaal maandelijks sport in georganiseerd verband of een vereniging.
4. Van de mensen die het belangrijk vinden om gebruik te kunnen maken van een attractie, museum, bioscoop of theater, het percentage dat minimaal maandelijks gebruik maakt van één van deze voorzieningen.

Om te bepalen of een terrein belangrijk voor iemand, is de volgende vraag gebruikt:

Deze vraag gaat er over wat voor u belangrijk is als het gaat om vervoer, sociale contacten, vrije tijd, werk en opleiding. Dit kan voor iedereen anders zijn. Het gaat in deze vraag niet om uw mogelijkheden of beperkingen en over wat u daadwerkelijk doet op dit moment. Het gaat erom wat u belangrijk vindt in uw leven. Bijvoorbeeld als u geen betaald werk heeft, terwijl dat wel heel erg belangrijk is voor u, dan vult u in "van het allergrootste belang". Wilt u bij elk van onderstaande zinnen aankruisen hoe belangrijk u het vindt om de activiteit te kunnen doen? Goede of foute antwoorden zijn er niet. Het gaat om *uw* mening.

Hoe belangrijk is het voor u om...	Niet belangrijk	Eigenlijk wel belangrijk	Belangrijk	Van het allergrootste belang
a. Gebruik te kunnen maken van het openbaar vervoer	☐	☐	☐	☐
b. Gebruik te kunnen maken van de volgende (buurt)voorzieningen:				
- Attractie of museum	☐	☐	☐	☐
- Bioscoop of theater	☐	☐	☐	☐
c. Betaald werk te kunnen verrichten	☐	☐	☐	☐
d. Naar een sportvereniging te kunnen gaan	☐	☐	☐	☐

Voor het berekenen van de percentages van mensen die relevante voorzieningen gebruiken, zijn vragen gebruikt die bij cluster 1 beschreven zijn.

Bijlage B Overzicht van gebruikte panels

Voor de Participatiemonitor maakt het Nivel gebruik van drie panels: het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG), het Panel Samen Leven (PSL) en het Consumentenpanel Gezondheidszorg. Het Trimbos-instituut beheert het Panel Psychisch Gezien. De database van de Patiëntenfederatie is Mijinkwaliteitvanleven.nl. Hieronder staan beschrijvingen van deze panels.

B.1 Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG)

Het NPCG is een landelijk representatief panel van circa 3.500 zelfstandig wonende mensen uit de Nederlandse bevolking die medisch gediagnosticeerd zijn met een somatische ziekte en/of een langdurige lichamelijke beperking hebben. Panelleden worden geworven via huisartsen en bevolkingsonderzoeken van het CBS, en krijgen twee keer per jaar een vragenlijst waarvan er één gaat over zorg en ondersteuning en één over maatschappelijke participatie. De respons schommelt tussen de 75% en 80%, in 2016 was de respons bijvoorbeeld 80%. Panelleden doen maximaal vier jaar mee. Er worden continu nieuwe leden geworven om leereffecten en selectieve uitval van panelleden na enkele jaren te voorkomen. Voor de Participatiemonitor en de Monitoring Onbeperkt meedoen! doen alleen panelleden mee die een lichamelijke beperking hebben, al dan niet veroorzaakt door een chronische ziekte. De omvang van deze groep in het panel is ongeveer 1.500 mensen. Mensen met alleen een chronische aandoening worden niet meegenomen. De ernst van de lichamelijke beperking is vastgesteld aan de hand van activiteiten die men zelfstandig kan doen. Informatie over de achtergrondgegevens van de respondenten uit het panel die geanalyseerd zijn voor dit rapport, is weergegeven in Tabel B1.

Tabel B1 Achtergrondgegevens deelnemers Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (Nivel, in percentages)*

Kenmerk	Niveau	2016 (N = 1.766)	2018 (N = 1.358)	2019 (N = 1.334)
Geslacht (vrouw)		61	63	60
Leeftijd	15-39 jaar	3	3	4
	40-64 jaar	34	31	32
	65+ jaar	62	66	64
Opleidingsniveau	Laag	35	32	31
	Middel	44	45	46
	Hoog	21	23	24
Huishouden	Eénpersoons	33	35	32
	Meerpersoons	67	65	68

*Door afronding telt het totaal niet overall exact op tot 100%

B.2 Panel Samen Leven (PSL)

Aan het Panel Samen Leven nemen 550 mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking deel en 350 naasten van mensen met een verstandelijke beperking, dit zijn vaak familieleden of goede bekenden. De deelnemers aan het PSL zijn geworven via instellingen die ondersteuning bieden aan mensen met een verstandelijke beperking in hun woonsituatie (verspreid over Nederland) en via huisartsenpraktijken (landelijke steekproeven). Werving via huisartsenpraktijken zorgt ervoor dat ook mensen met een verstandelijke beperking die geen gebruikmaken van gehandicaptenzorg in het panel zijn vertegenwoordigd.

In het panel verstaan we onder een verstandelijke beperking dat mensen: a. een beneden gemiddeld intellectueel functioneren hebben (een IQ onder de 70-75); b. dat voor het achttiende levensjaar is ontstaan, en c. waardoor ze beperkingen hebben in twee of meer vaardigheidsgebieden, bijvoorbeeld in sociale vaardigheden en ontspanning. De achtergrondkenmerken van de mensen met een beperking in PSL komen naar leeftijd, geslacht en ernst van de beperking redelijk overeen met schattingen die gedaan worden over de populatie van mensen met een verstandelijke beperking in Nederland. Naasten krijgen jaarlijks een vragenlijst over hun familielid met een verstandelijke beperking. Mensen met een verstandelijke beperking worden een keer in de twee jaar geënquêteerd door middel van een gestructureerd interview. De respons ligt tussen de 80 en 85 procent voor mensen met een verstandelijke beperking zelf (bijvoorbeeld 84% in 2016). De respons ligt tussen de 70 en 75% voor naasten van mensen met een verstandelijke beperking (bijvoorbeeld 74% in 2016). Er is geen maximum aantal jaar verbonden aan de deelname aan dit panel. Informatie over de achtergrondgegevens van de respondenten uit het panel die geanalyseerd zijn voor dit rapport, is weergegeven in Tabel B2.

Tabel B2 Achtergrondgegevens deelnemers Panel Samen Leven - naasten (Nivel, in percentages)*

Kenmerk	Niveau	2016 (N = 283)	2018 (N = 255)	2019 (N = 234)
Geslacht (vrouw)		46	45	45
Leeftijd	15-39 jaar	37	31	27
	40-64 jaar	47	53	53
	65+ jaar	16	16	19

*Door afronding telt het totaal niet overall exact op tot 100%

B.3 Panel Psychisch Gezien (PPG)

Het Trimbos-instituut beheert het Panel Psychisch Gezien waaraan zo'n 1.500 mensen deelnemen met relatief ernstige psychische aandoeningen van 18 jaar en ouder. In dit landelijk panel gaat het om mensen die 1) een psychische aandoening hebben, 2) die van langere duur is, en 3) waarvan ze gedurende langere tijd beperkingen ondervinden in het dagelijks leven. Op het moment wordt deze groep over het algemeen beschreven als de groep mensen met 'ernstige psychische aandoeningen' (EPA).

Onder de deelnemers van het panel zijn mensen die cliënt zijn van een GGZ-instelling maar ook mensen die geen gebruik (meer) maken van zorg. Er is onderzoek uitgevoerd naar de representativiteit

van het panel in Nederland (Place e.a., 2014). Alles overziend lijken de gegevens van het PPG zelf nog het meest representatief voor de groep mensen met een ernstige psychische aandoening.

De basis van de informatieverzameling van het panel bestaat uit enquêtes onder de leden. Minimaal twee keer per jaar wordt een enquête uitgezet, die panelleden online of schriftelijk kunnen invullen. Van 2015 tot en met 2019 is het PPG verbonden aan de Landelijke Monitor Ambulantisering en Hervorming Langdurige GGZ. Informatie over de respons en achtergrondgegevens van het panel is weergegeven in Tabel B3.

Tabel B3 Respons en achtergrondgegevens deelnemers Panel Psychisch Gezien (Trimbos-instituut, in percentages)

Kenmerk	Niveau	2016		2018	2019
		Cluster 1 (N = 925)	Cluster 2 (N = 1.395)	(N = 1.079)	(N = 804)
Respons		61	67	62	63
Geslacht (vrouw)		67	63	64	63
Leeftijd	15-39 jaar	26	22	16	13
	40-64 jaar	66	69	74	72
	65-74 jaar	7	8	9	13
	75+ jaar	1	1	1	2
Opleidingsniveau	Laag	14	19	18	16
	Middel	50	49	50	50
	Hoog	36	32	32	34
Huishouden*	Eénpersoons	-	58	59	-
	Meerpersoons	-	42	41	-

*Huishouden is niet uitgevraagd in de peiling van 2019

B.4 Consumentenpanel Nivel (CoPa)

Het Consumentenpanel bestaat uit 12.000 mensen van 18 jaar en ouder uit de algemene bevolking in Nederland. Het panel inventariseert de ervaringen, meningen, verwachtingen en kennis van mensen over de gezondheidszorg. Het Nivel gebruikt dit panel om de uitkomsten van mensen met een beperking te kunnen vergelijken met de uitkomsten van de algemene bevolking. Panelleden zijn over het algemeen niet langer lid dan vijf jaar. Panelleden kunnen kiezen of zij schriftelijk of online de vragenlijst willen invullen. Dit is een waarborg om ook mensen te bereiken die minder digitaal vaardig zijn. De respons schommelt tussen de 49 en 57 procent (bijvoorbeeld 52% in 2016). Voor de Participatiemonitor en Monitoring Onbeperkt meedoen! vullen ongeveer 1.000 mensen uit dit panel de vragenlijst in. Informatie over de achtergrondgegevens van de respondenten uit het panel die geanalyseerd zijn voor dit rapport, is weergegeven in Tabel B4.

Tabel B4 Achtergrondgegevens deelnemers ConsumentenPanel (Nivel, in percentages)*

Kenmerk	Niveau	2016 (N = 985)	2018 (N = 959)	2019 (N = 1.049)
Geslacht (vrouw)		47	51	50
Leeftijd	15-39 jaar	19	12	11
	40-64 jaar	44	57	63
	65+ jaar	37	31	26
Opleidingsniveau	Laag	17	15	12
	Middel	56	52	48
	Hoog	27	33	40
Huishouden	Eénpersoons	33	26	29
	Meerpersoons	67	74	71

*Door afronding telt het totaal niet overall exact op tot 100%

B.5 Mijkwaliteitvanleven (MKvL)

Mijkwaliteitvanleven.nl is een landelijk initiatief van de Patiëntenfederatie Nederland in samenwerking met MantelzorgNL, Per Saldo, Zorgbelang Nederland, KBO-PCOB, NOOM en Ieder(in) dat laat zien waar goede zorg om draait. Deelnemers ontvangen twee keer per jaar een uitnodiging om de vragenlijst in te vullen. Met de vragenlijst brengen deelnemers in beeld wat voor hen belangrijk is. De vragenlijst van Mijkwaliteitvanleven.nl maakt kwaliteit van leven bespreekbaar en meetbaar en is een hulpmiddel om op een gestructureerde manier de persoonlijke situatie in beeld te brengen. De vragen gaan over het dagelijks leven, gezondheid, de woonsituatie en leefomgeving, hulpmiddelen, informele en professionele zorg.

Deelnemers ontvangen twee keer per jaar een uitnodiging om een vragenlijst in te vullen. Met de vragenlijst brengen deelnemers in beeld wat voor hen belangrijk is. De vragenlijst maakt kwaliteit van leven bespreekbaar en meetbaar. Het is een hulpmiddel om op een gestructureerde manier de persoonlijke situatie in beeld te brengen. De vragen gaan over het dagelijks leven, gezondheid, de woonsituatie en leefomgeving, hulpmiddelen, en informele en professionele zorg. Er is een volledige versie van de vragenlijst en een verkorte versie.

Onder de deelnemers bevinden zich mensen met een lichamelijke, een verstandelijke of zintuiglijke beperking. Voor MKvL kunnen mensen uit de algemene bevolking zich aanmelden. Ze zijn geworven via nieuwsbrieven, sociale media, bannering en huis-aan-huis uitnodigingen. MKvL wordt beschouwd als een panelonderzoek, omdat mensen die hebben meegedaan, halfjaarlijks een vragenlijst krijgen aangeboden. Generaliseerbaarheid van de uitkomsten is beperkt; het voordeel is dat er grote aantallen deelnemers zijn waarvan een snelle, algemene indruk ontstaat.

Tabel B5 biedt een overzicht van het aantal deelnemers die de gerapporteerde vragen beantwoord hebben in 2016, 2018 en 2019.

Tabel B5 Achtergrondgegevens deelnemers MKvL (Patiëntenfederatie Nederland, in percentages)

Kenmerk	Niveau	2016	2018	2019
Lichamelijke beperking		(N = 1.025)	(N = 1.467)	(N = 1.525)
Geslacht (vrouw)		61	57	57
Leeftijd	18 t/m 29 jaar	2	1	1
	30 t/m 44 jaar	6	7	4
	45 t/m 54 jaar	13	14	12
	55 t/m 64 jaar	29	27	26
	65 t/m 74 jaar	32	33	34
	75+ jaar	19	19	22
Verstandelijke beperking		(N = 64)	(N = 87)	(N = 104)
Geslacht (% vrouw)		52	55	56
Leeftijd	18 t/m 29 jaar	20	17	13
	30 t/m 44 jaar	20	23	19
	45 t/m 54 jaar	14	30	34
	55 t/m 64 jaar	27	18	18
	65 t/m 74 jaar	9	8	8
	75+ jaar	9	3	8
Zintuiglijke beperking		(N = 196)	(N = 299)	(N = 285)
Geslacht (% vrouw)		59	53	52
Leeftijd	18 t/m 29 jaar	3	2	3
	30 t/m 44 jaar	5	8	5
	45 t/m 54 jaar	13	15	8
	55 t/m 64 jaar	27	19	22
	65 t/m 74 jaar	24	31	35
	75+ jaar	29	25	26

Bijlage C Standaardpopulatie

C.1 Mensen met een lichamelijke beperking (NPCG)

Voor het definiëren van de standaardpopulatie van mensen met een lichamelijke beperking baseren we ons voor geslacht en ernst van de beperking vooral op cijfers van het SCP (2012). Prevalentie van de verschillende leeftijdscategorieën en opleidingsniveaus en verdeling naar de mate van stedelijkheid zijn gebaseerd op cijfers over mensen met minimaal één lichamelijke beperking van het CBS (2013). De NPCG-cijfers wijken wat betreft de verdeling naar leeftijd en ernst van de beperking betreft af, omdat voor het NPCG – behalve chronisch zieken – met name mensen met een matige of ernstige beperking zijn geselecteerd (uit AVO en WBO). Voor de verdeling naar geslacht, leeftijd, ernst van de beperking en opleidingsniveau gaan we daarom voornamelijk uit van de SCP en CBS cijfers.

De verdeling naar aard van de beperking is afkomstig uit het Onderzoek Zorggebruik van het CBS over de jaren 2014 t/m 2016. Voor de verdeling naar huishouden en regio van de standaardpopulatie zijn gegevens gebruikt van de Nederlandse bevolking (CBS, 2019). Van de populatie mensen met een beperking zijn deze gegevens niet bekend. Een overzicht van de verantwoording voor de gekozen standaardpopulatie van het NPCG wordt weergegeven in Tabel C1.

Tabel C1 Verantwoording van de gekozen standaardpopulatie en kenmerken van respondenten in 2016 van mensen met een lichamelijke beperking (≥ 15 jaar, zelfstandig wonend)

	SCP, 2012, 2016; CBS, 2013; 2019	Respondenten in 2016 *	Standaardpopulatie
	%	%	%
<i>Mensen met een lichamelijke beperking</i>			
Geslacht	<i>Leeftijd 20+</i>		
- Mannen	42	39	40
- Vrouwen	58	61	60
Leeftijd	<i>16-39: 11</i>		
- 15 t/m 39 jaar	11	3	10
- 40 t/m 64 jaar	40	34	40
- 65 t/m 74 jaar	16	32	17
- 75 jaar en ouder	33	31	33
Ernst beperking	<i>18+, lichte of ernstige lichamelijke beperking</i>		
- Licht	53	30	50
- Matig	33	47	35
- Ernstig	14	23	15
Aard van de beperking	<i>18+, lichte of ernstige lichamelijke beperking</i>		
- Alleen motorisch	83	50	80
- Motorisch en zintuiglijk	17	50	20
Opleidingsniveau	<i>Leeftijd 25+</i>		
- Laag	69	35	50
- Midden	16	44	30
- Hoog	15	21	20
Mate van stedelijkheid	<i>Leeftijd 16+</i>		
- Zeer sterk stedelijk	24	16	23
- Sterk stedelijk	22	32	23
- Matig stedelijk	17	23	20
- Weinig stedelijk	19	22	20
- Niet stedelijk	18	7	14
<i>Algemene bevolking</i>			
Huishouden	<i>Algemene bevolking</i>		
- Eenpersoonshuishouden	38	33	35
- Meerpersoonshuishouden	62	67	65
Regio	<i>Algemene bevolking</i>		
- Noord	10	8	9
- Oost	21	26	24
- West	48	46	47
- Zuid	21	20	20

*Cijfers uit het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (Nivel)

C.2 Mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (PSL)

Er zijn geen registraties van het aantal mensen met een (licht) verstandelijke beperking, daarom moet er voor de prevalentie van deze groep gebruik worden gemaakt van schattingen (SCP, 2019). Voor het definiëren van de standaardpopulatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking heeft het Nivel tot nu gebruik gemaakt van gegevens uit 2006 van het Panel Samen Leven (PSL) en uit twee oudere prevalentiestudies (Maas et al., 1988; bewerking SCP en Van Schroyensteen Lantman-de Valk et al., 2002).

Alleen mensen met een lichte of een matige verstandelijke beperking zijn vertegenwoordigd in het PSL, maar dit is ook de populatie waarover we hier uitspraken willen doen. In het PSL gebruiken we de volgende definities voor de ernst van de beperking: ernstige verstandelijke beperking: IQ onder de 30 (niet in panel); matige verstandelijke beperking: IQ 30-50; en licht verstandelijke beperking: IQ 50 -70. In Nederland wordt daarmee het aantal personen met een lichte verstandelijke beperking op 110.000 geschat en het aantal personen met een matige of ernstige verstandelijke beperking op 60.000 (SCP, 2012). Nieuwe schattingen geven echter een hogere prevalentie van mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB), omdat hierbij de gemeten IQ-verdeling in de bevolking gebruikt is. Eerdere schattingen werden alleen gebaseerd op het aantal personen die zorg vroegen, waarbij personen die geen zorg vroegen niet werden meegeteld (SCP, 2019). Gebruikt men de 2.1% van de bevolking die wordt geschat een IQ tussen de 50 en 70 te hebben, dan stijgt het aantal personen in Nederland met een LVB naar meer dan 360.000 (SCP, 2019). Waarschijnlijk is het aandeel mensen met een LVB dus lange tijd onderschat. Voor de groep met een matige of ernstige verstandelijke beperking is deze onderschatting niet waarschijnlijk, omdat zij vrijwel altijd zorg nodig hebben en daarom beter geregistreerd worden (SCP, 2019). In tegenstelling tot de eerder gebruikte oudere prevalentiestudies en PSL gegevens uit 2006, houden we daarom vanaf nu de meer recente verdeling van het PSL uit 2016 aan. Daarin zijn in verhouding meer mensen met een lichte verstandelijke beperking (60%) ten opzichte van de vorige standaardpopulatie (55%).

Mede door onderdiagnostiek, generatieverschillen en door onzichtbaarheid in de volwassenheid (na afloop van regulier onderwijs), is de prevalentie van lichte verstandelijke beperkingen onder jongeren groter dan onder volwassenen en ouderen. Er komen dus niet meer mensen met een verstandelijke beperking bij onder jongeren, maar de beperkingen worden tegenwoordig beter gediagnosticeerd en zijn vaker bekend. Op basis van de IQ verdeling onder de bevolking kan echter worden aangenomen dat de prevalentie van mensen met een LVB onder jongeren en volwassenen even hoog is (SCP, 2019). Dit komt niet overeen met leeftijdsverdelingen uit de twee oudere prevalentiestudies. Deze lopen sterk uiteen, waarbij de studie van Van Schroyensteen Lantman-de Valk et al. (2002) op een veel grotere groep ouderen en veel minder jongeren komt dan de studie van Maas et al. (bewerkt door het SCP voor 2001). De verklaring hiervoor moet volgens de auteurs worden gezocht in het gegeven dat (jonge) mensen nu minder snel als gehandicapt worden beschouwd. In het Nationaal Kompas Volksgezondheid (www.rivm.nl) wordt getwijfeld aan deze verklaring, omdat het gebruik van speciale onderwijsvoorzieningen juist toeneemt.

Volgens de nieuwste schattingen wordt verwacht dat voor de groep mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking de prevalentie licht afneemt met de stijging van de leeftijd (SCP, 2012). Tot nu toe is gekozen om zoveel mogelijk bij de cijfers van het PSL van 2006 aan te sluiten, die voor de groepen 15-39 en 40-64 jaar tussen de oudere prevalentiestudies in zaten. In 2006 waren de verhoudingen: 15 t/m 39 jaar: 42%, 40 t/m 64 jaar: 49% en 65 jaar en ouder 9%. Waarschijnlijk zijn de ouderen daarin iets ondervertegenwoordigd. We houden daarom vanaf nu grotendeels de verdeling van het PSL uit 2016 aan, waardoor de verdeling beter aansluit op de nieuwste inzichten.

Ook de geslachtsverdeling zoals gevonden in het PSL in 2006 (mannen 56%, vrouwen 44%) zit precies tussen de schattingen op basis van de twee oudere prevalentiestudies in (zie van den Hoogen e.a., 2010). De man/vrouw verdeling van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking is over verschillende bronnen en jaren heen constant gebleven. Daarom hebben we hier geen veranderingen

in aangebracht voor de nieuwe standaardpopulatie.

Voor mensen met een verstandelijke beperking standaardiseren we niet naar huishoudsamenstelling omdat deze variabele een sterke samenhang vertoont met de ernst van de verstandelijke beperking. Voor deze groep is het vanwege het geringe aantal respondenten in sommige subgroepen niet mogelijk om de standaardpopulatie ook te definiëren naar regio en stedelijkheid. Een overzicht van de verantwoording voor de gekozen standaardpopulatie van het PSL wordt weergegeven in Tabel C2.

Tabel C2 *Verantwoording van de gekozen standaardpopulatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en kenmerken van respondenten in 2016 (≥ 15 jaar)*

	Respondenten in 2016, mensen zelf*	Respondenten in 2016, naasten*	Standaard- populatie
	%	%	%
Geslacht			
- Mannen	57	54	55
- Vrouwen	43	46	45
Leeftijd			
- 15 t/m 39 jaar	29	37	40
- 40 t/m 64 jaar	55	47	45
- 65 jaar en ouder	16	16	15
Ernst beperking			
- Licht	60	46	60
- Matig	40	54	40
- Ernstig	-	-	-

*Cijfers uit het Panel Samen Leven (Nivel)

C.3 Mensen uit de algemene bevolking (CoPa)

Voor het definiëren van de standaardpopulatie van de algemene bevolking zijn gegevens gebruikt van het CBS (peildatum 2019). Zie voor de samenstelling van het Consumentenpanel Brabers e.a. (2015). Voor het opleidingsniveau zijn cijfers van het CBS gebruikt voor de beroepsbevolking van 15-65 jaar. Aangezien daarin ook jongeren zitten die hun opleiding nog niet hebben afgerond, is ervoor gekozen het opleidingsniveau van de standaardpopulatie iets omhoog te halen. Een overzicht van de verantwoording voor de gekozen standaardpopulatie van het CoPa wordt weergegeven in Tabel C3.

Tabel C3 Verantwoording van de gekozen standaardpopulatie van de algemene bevolking en kenmerken van respondenten in 2016

	CBS (peildatum: 2019) %	Respondenten in 2016* %	Standaardpopulatie %
Geslacht			
- Mannen	49	49	50
- Vrouwen	51	51	50
Leeftijd			
- 15 t/m 39 jaar	37	18	35
- 40 t/m 64 jaar	40	46	40
- 65 jaar en ouder	23	36	25
Opleidingsniveau	15-65 jaar		
- Laag	26	18	23
- Midden	40	54	42
- Hoog	34	29	35
Huishouden			
- Eenpersoonshuishouden	38	28	34
- Meerpersoonshuishouden	62	72	66

*Cijfers uit het Consumentenpanel (Nivel)